

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ADSLEV-SLÆGTEN

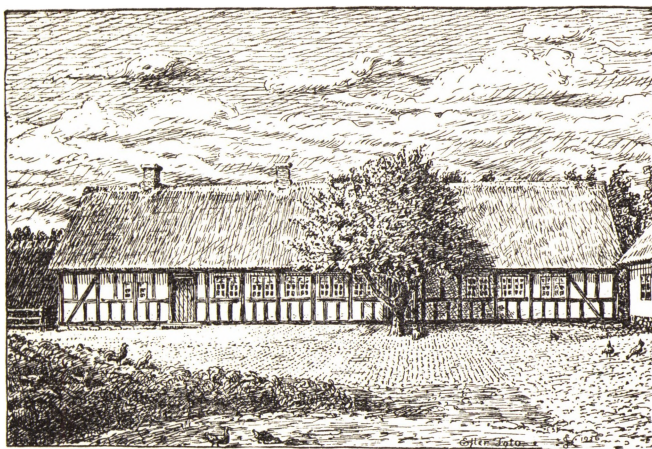

SLÆGTS-AARBOG

1934

2. TILLÆG

TIL SLÆGTSBOG FOR EFTERKOMMERE AF
GAARDEJER PEDER JENSEN
OG HUSTRU
MARGRETHE RASMUSDATTER
AF ADSLEV

REDIGERET AF
THØGER JENSEN OG N. P. ØSTERGAARD

1934

-- SKANDERBORG AMTSBOGTRYKKERI - HOLGER C. BRIX --

**TRYKT SOM MANUSKRIFT.
Eftertryk ikke tilladt.**

Fra Bering.
Fotografiet optaget i Juli 1916.

Fra Slægtens Hjemstavn.

For en ren Bondeslægt som Adslevslægten vil Forskningen om Slægtens Fortid naturligt være knyttet til den begrænsede Egn, hvor vore Forfædre har boet og virket saa langt som vi formaar at følge dem tilbage i Tiden, og det er godt og vel 300 Aar. Slægtens Stamfader, Selvejergaardmand Peder Jensen boede som bekendt hele sin Levetid i Adslev — hans Hustru Margrethe Rasmusdatter var fra Mjesing — og her i Adslev fødtes og opvoksende deres Børn, de 8 Søskende hvorfra Slægtens Grene er udgaet.

Ingen af Peder Jensens Forældre er imidlertid barnefødte i Adslev. Faderen — Jens Pedersen — var fra Stjør, og Moderen — Karen Thøgersdatter — fra Bering. Slægtens Traade fører saaledes tilbage til disse to — i Struktur meget forskellige — Landsbyer. I næste Slægtled blev Traadene atter knyttet til den lille Landsby mellem Aaen og Kæmpehøjene, idet to af Peder Jensens Døtre blev gift med Gaardmænd i Bering — Karen i Thøgergaarden og Maren i Munchgaarden — og i sidste Fjerdedel af Aarhundredet kom endnu en Slægtning til Byen, saa i 1890'erne var fire af Byens syv Gaarde i Slægtens Eje, og en Datter fra den femte Gaard var indgiftet i Slægten.

Det ligger derfor nær at dvæle lidt nærmere ved den venlige lille By, til hvilken Slægten saa var knyttet fra 1600 Tallet og opefter. Byens Historie er i visse Maader ogsaa Slægtens.

Det er lykkedes os at formaa den kyndige Landbrugshistoriker cand. Henrik Larsen til paa Grundlag af Studier og Undersøgelse i Arkiverne i København at give en Fremstilling af Bering Bys ældste Historie, fra Middelalderen og op til Aar 1720, paa hvilket Tidspunkt Byen gaar ud af Kronens Eje. Den var derefter et halvt Hundredeaar under Constantinsborg eller Stadsgaard, som de gamle kaldte den, indtil Bønderne i 1776 købte Gaardene og blev Selvejere. — Materialet til Byens Historie fra 1720 og op til Nutiden

maa søges andetsteds end i Hovedstaden; jeg har indsamlet en Del, dels fra Arkiver og dels fra Folkemunde, og det vil muligvis senere blive offentliggjort.

Som det vil ses nævnes Bering første Gang 1310, og vi har en Del Oplysninger om

Aaret 1900 ejedes af Peder Holm. Oluf Mikkelsens Søn hed Thøger Olfusen eller Olsen og var Fader til Karen Thøgersdatter, der blev Moder til Peder Jensen, Adslev, Slægtens Stamfader.

Bering ligger smukt i et afvekslende Terræn. En Israndslinie gaar gennem Byens østlige Marker. Den klare, blanke Aa snor sig gennem de grønne Enge. I Læ af Lundens Bøge ligger »di Nejegoe«, og højt over »di Owegoe« hæver sig de fire anseelige Kæmpehøje, fra hvilke man har en vid Udsigt — fra Jelshøj til Ejer Bavnehøj og Vestpaa til Dørup og Adslev, men i nordvestlig Retning milevidt til fjerne Skove, over hvilke Solen i Højsommerens Tid gaar ned »bag Rosenskyernes Volde.«

Ø.

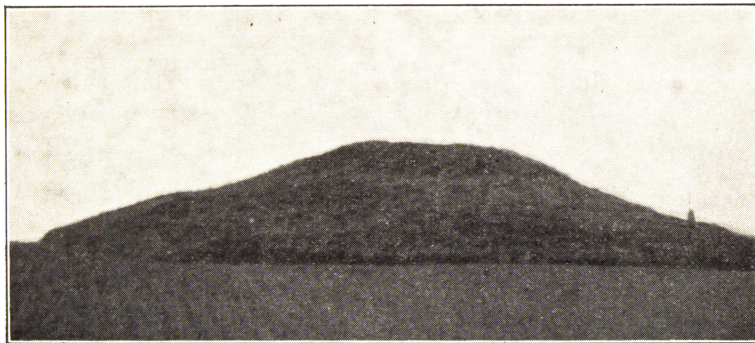

Parti fra Bering.

Byen i Middelalderen, noget kun de færreste Landsbyer kan opvise. Det ældste kendte Medlem af Adslevslægten i Bering er Oluf Mikkelsen, der 1686 havde den Gaard i Neder-gaarde, der nu er flyttet ud paa den vestlige Side af Landevejen og i

Lunden i Bering.

Et af de ældste Mindesmærker i Bering.
Kæmpehøj fra Bronzealderen.

Bering By.

Af Henrik Larsen.

Lige før Landevejen fra Aarhus til Skanderborg skærer den Aa, som har sit Udløb ved Aarhus, ligger 10—12 km. fra denne By nogle Gaarde, som kaldes Bering. Man kan næppe sige, at de udgør en By, thi nogle af dem ligger nede ved Aaen, andre ligger lidt længere fra denne. Tidligere var der kun 4 Gaarde, af hvilke de 2, der laa nede ved Aaen, kaldtes Nederballe og de 2 andre, der laa henimod 400 m. længere mod Nord, kaldtes Overballe, hvilke Navne endnu bruges om de 2 Dele af Byen.¹⁾

Byens Navn skrives 1310 i et Dokument, der dog kun er overleveret i Afskrift, baade Biring og Byring.²⁾ I Middelsom Herred ligger en By Bjerring, hvis Navn 1355 skrives Byring og 1494 Beringh, og hvis Navn derfor maaske har samme Oprindelse.

Byens Mark grænser mod Nord til Edslev Mark, mod Nordøst til Koldt og Kattrup Marker og mod Øst til Enslev Mark.

Aarhus Aa danner mod Syd og Sydvest Grænsen og skiller Byens Mark fra Hørning Sogn. Over Aaen har der fra gammel Tid været Bro eller Overfart. Nederballe kaldes 1427 Beringbro.

Byens Mark udgør 316 Tdr. Land, der er noget bakket og højtliggende. Ved Aaen er Højden over Havfladen fra 126 til 132 Fod, derfra hæver Terrænet sig til den dobbelte Højde og naar sit højeste Punkt mod Øst i Byens Mark, hvor Langhøj er 261 Fod høj. Mod Vest og Nordvest er der lidt lavere, i Nærheden af Kirken er Højden et Sted 210 Fod.

Paa Byens Mark er nu fredlyst en Langhøj og 3 anseelige, runde Høje. Tidligere har der været flere, som dog alle synes at have ligget mod Øst. Paa Udskiftningskortet fra 1776 findes øst for Matr. Nr. 6, Østergaard, anført 7 Høje, og en synes desuden at have ligget paa Grænsen af Byens og Kattrups Mark.

¹⁾ Disse Navne forekommer dog kun paa Papiret. I Mands Minde er Overballe bleven kaldt Overgaarde og Nederballe Nedergaarde. Ingen nulevende husker anden Benævnelse. (Udg. Anm.)

²⁾ Scr. Rer. Dan. VI, 414.

Hvor megen Forbindelse der er mellem Bronzealderens Høje og den nuværende Bebyggelse, ved man intet om. De ældste Bynavne her stammer vel fra Folkevandringsalderen, er maaske lidt ældre, maaske lidt yngre. Det er dem, som ender paa -lev og -inge. Her findes en Del Byer med Endelsen -lev, i Koldt Sogn Enslev og Edslev, begge Nabobyer til Bering. Længere borte ligger Ormslev, Ingerslev og andre. Det er forøvrigt her ofte smaa Byer, Edslev havde tidligere kun 7 Gaarde, Enslev kun 4. De andre Byer i Nærheden er ligeledes ofte kun smaa. Koldt havde før kun 6 Gaarde, Katstrup 4 og Hasselager 2. Disse mange Smaabyer kan maaske tyde paa forholdsvis sen Opdyrkning af Jorden her.

I saa Fald maa Egnen her have været bedækket med Skov, men af denne er der nu kun smaa Rester tilbage. Paa Udskiftningskortet fra 1776 findes ansat en smal Bræmme af Skov langs Engene sydvest for Matr. Nr. 1, her er endnu en Lund tilbage, og et lidt større Stykke Skov sydøst for Matr. Nr. 3, ligesaa stødende op til Engene. Af forskellige Marknavne paa Kortet og i Markbogen fra 1683: I Risene, Under Risene, Risagre, ses det, at Bevoksningen har strakt sig længere mod Øst og Sydøst langs Aaen. Storskov med oldenbærende Træer har der dog næppe været i de sidste 300 Aar, derimod har Beboerne her haft Gærdselshugst.

Bering er som foran meldt delt i Nederballe og Overballe. Nederballe bestaar af Gaardene Matr. 1 og 2, der tidligere var een Gaard, der i den gamle Matrikel af 1688 havde Nr. 2, og Matr. Nr. 3, der er gl. Nr. 3. Denne Gaard ligger mod Øst, de 2 andre mod Vest. Overballe bestaar af Matr. Nr. 4, gl. Nr. 4 og de lidt nord for liggende Gaarde Matr. Nr. 5 og 6, der tidligere har været een Gaard, gl. Nr. 1. Huse var der 1683 vistnok ingen af, de er først senere komne til.

Bering nævnes første Gang 1310. Dette Aar, den 21. Maj, kundgjorde Biskop Esger af Aarhus, at Esgerus Nicolai (Esger Nielsen), der var Præst ved Hornslet Kirke, i Biskoppens og hans Kapitels Nærværelse gav og skødede al den Ejendom, som han og hans Broder Haquinus (Hakon) i Fællesskab ejede i *Biringmarc*, til Kannikernes Fælleshord i Aarhus Domkirke; han lovede tillige at skøde andet Gods af lige Værdi, saafremt han ikke kunde hjemle Kapitlets sin Broders Andel i Godset i *Byring*. Han gav og skødede dette Gods, formedelst de Udgifter, som Kapitlet kunde faa paa ham og en Tjener til hans Dages Ende.¹⁾ Han synes altsaa til Gengæld for Gaven at have betinget sig Aftægt. Formodentlig har Brødrene kunnet enes, saa at Esger Nielsen har kunnet hjemle Kapitlet ogsaa Broderens Andel.

I Aar 1427 fandt der en Omordning Sted af en Del af Kapitlets Gods. Da blev der blandt andet henlagt til det syvende Præbende, som, fordi Egaa Kirke var henlagt til det, kaldtes Egaa Præbende, en Afgift paa 2 Øre i *Beringbro*.²⁾ Det angives ikke, hvad ellers var Tilfældet, hvem der skulde yde denne Afgift, men maaske har Godset været fæstledigt. To Øre Korn er $7\frac{1}{2}$ Td Rug eller 9 Tdr. Byg. Til Egaa Præbende hørte senere 2 Gaarde i Bering, Nr. 2 og 3 efter Matriklen af 1688, de Gaarde som udgør Nederballe, eller de Gaarde som ligger nærmest Bering Bro. Disse 2 Gaarde gav 1648 hver i Landgilde: 1 Ørte Rug, $1\frac{1}{2}$ Ørte Byg, $1\frac{1}{2}$ Ørte Havre, 1 Fjerdings Smør, 1 Svin, 1 Lam, 1 Gaas, 2 Høns samt 3 Tdr. Gæsterihavre. Tilsammen svarede Gaardene 8 Ørte Korn foruden Gæsterihavren, som ikke medregnes, men da Havren

1) Scr. Rer. Dan. VI, 414.

2) Scr. Rer. Dan. VI, 469.

kun blev regnet halvt mod de to andre Kornsorter, bliver Kornafgiften $6\frac{1}{2}$ Ørter Korn eller lidt mere end 2 Øre Korn.¹⁾ Man maa derfor antage, at Kapitlet alt 1427 har ejet begge Gaarde. Den øvrige Landgilde, Smørret og Smaaredseler er ikke blevet medtaget, hvad ofte var Tilfældet. Men naar Kapitlet alt 1427 har ejet begge Gaarde, kan man maaske ogsaa formode, at Esger Nielsen og hans Broder har ejet dem begge, og at de fra dem er kommet til Kapitlet. De 3 Tdr. Gæsterihavre havde Kapitlet først faaet bevilget af Kongen ca. 1648. Tidligere havde Kongen oppebaaret Afgiften. Hvorledes Forholdet har været før Reformationen er uvist, men maaske har Biskoppen da oppebaaret Gæsterihavren. I Aarhusgaards Lens Jordebøger angives Gæsteriet at være 4 Heste, hver ansat til 6 Skp. Havre, hvilket bliver 3 Tdr. Oprindeligt er Hestene vel en Tid blevet opstaldet hos Bønderne. Dette Præbende siges 1630 at være tillagt Biskoppen i Aarhus, men dog kun for hans egen Person, thi 1660 var Rentemester Henrik Müller benaadet med det.

Gl. Nr. 1 i Overballe tilhørte 1648 et Vikarie i Aarhus Domkirke. Et Vikarie var det Gods, der laa til et af Alterne i Kirken. Hvem der har stiftet dette Alter eller givet Gaarden i Bering til det, vides ikke, men det er vel en eller anden Adelsmand. Nogle Gaarde, deriblandt denne i Bering, blev 9. Juni 1565, efter at Besidderen af Alteret og dets Gods Hr. Anders Ibsen var død, tillagt Aarhus Skole. Gaarden i Bering var da beboet af Jens Mikkelsen, og dens Landgilde var: 1 Ørte Rug, 2 Ørte Byg, 1 Ørte Havre, 1 Fjerding Smør, 1 Brændsvin, 1 Gaas, 2 Høns. Herligheden af Godset, det vil sige Gæsteriet, forbeholdt Kongen sig.²⁾ Dette blev 1609 ydet til Skanderborg Len og var da $1\frac{1}{2}$ Ørte, 6 Skp. Havre eller $4\frac{1}{2}$ Td. Senere, i 1664 og 1720, synes Gaarden at have givet 5 Tdr. Havre i Gæsteri. Ifølge Kapitlets Jordebog fra 1648 svarede Gaarden da kun 1 Ørte Byg, iøvrigt var Landgilden uforandret. Skolen havde da Herligheden eller Gæsteriet, og Indtægten af Gaarden var tillagt Hørerne ved Skolen. Endvidere ligger i Overballe Matr. Nr. 4, gl. Nr. 4, der var en mindre Gaard eller Ejendom, i Markbogen siges den kun at have en Fjerdepart Jord mod de 3 andre Gaarde, der var omtrent lige store. Nr. 4 tilhørte Koldt Kirke, til hvilken blev ydet 1 Ørte Byg i Landgilde samt 2 Mark Penge af nogle Enge. Herligheden af Gaarden tilkom Kongen og var 6 Skp. Havre og 1 Brændsvin. Hvem der har skænket Kirken denne Gaard vides ikke. Maaske er den oprettet af Jord, som er givet fra en af Gaardene i Byen til Kirken. Da Gaarden ligger lige ved den Gaard i Byen, som tilhørte et Alter i Domkirken, kan man jo gætte paa denne Gaard. Den, der giver til Domkirken, kan ogsaa have tænkt paa Sognets Kirke. Herligheden af denne Gaard blev 5. April 1661 tilskødet Gabriel Marselis tilligemed Havreballegaard. De 3 øvrige Gaarde i Byen blev 1670 inddraget af Kronen og henlagt under et af de da oprettede nye Rytterdistrikter. Formodentlig har da Hørerne faaet en anden Gaard istedetfor.

Af Aarhusgaards Lens Jordebøger og Ekstraskattemandtaller erfarer man Navnene paa disse Gaardes Beboere i Tiden før 1660. Dog blev Jordbøger og Mandtaller vist ikke altid ført á jour, saa det er muligt, at en Mand findes anført som Beboer af en Gaard, efter at han er død eller fraflyttet den.

Gl. Nr. 1, nu Matr. Nr. 5 og 6, var som foran anført 1565 beboet af Jens Mikkelsen. Ove Madsen havde Gaarden 1610, Peder Lauridsen 1612 og

1) 1 Læst eller Mark = 8 Øre = 24 Ørtuger eller Ørter = 30 Td. Rug = 36 Tdr. Byg = 60 Tdr. Havre.

2) Kronens Skøder 1, 104. Reg. 8, 96 a.

1618, derefter fulgte Mikkel Larsen, der havde den 1620 og 1627, efter ham kom Rasmus Nielsen, der havde Gaarden 1629 og 1632. Derefter kom en Mikkel Larsen eller Lassen, der vel ikke kan være den samme som den foran nævnte, thi han synes at have haft Gaarden, da den 1670 blev Ryttergods. Men han havde den 1655 og 57 i Fællesskab med Jens Rasmussen og 1661 med Buold Mikkelsdatter, der vel er Jens Rasmussens Enke og maaske Mikkel Larsens Datter.

Gl. Nr. 2, nu Matr. Nr. 1 og 2, var ca. 1579 beboet af Espen Nielsen, der endnu skulde have den 1599, og 1610 af Rasmus Rasmussen, der efter Skattemandtallerne endnu skulde have den 1651. Men dette er vist urigtigt, thi i et Tingsvidne af 15. Dec. 1646 nævnes Tøger Pedersen som Fæster af Gaarden, og det siges om ham, at han »er saa forarmet, at dersom han skal blive ved Gaard og Bjerring, da kan han intet formaa at udgive Kong. Maj. Kornskat«.1) Tøger Pedersen nævnes ligeledes i Kapitlets Jordebog fra 1648. Han var her endnu 1683 og har maaske haft Gaarden til sin Død i 1684 i en Alder af 72 Aar. Men da havde han kun den halve Gaard; den anden Halvdel beboedes 1657 af Peder Jensen, der endnu nævnes i Markbogen fra 1683 og da førte Tilnavnet Ambdi.

Gl. Nr. 3, nu Matr. Nr. 3, var 1579 beboet af Rasmus Nielsen. Peder Rasmussen havde Gaarden 1599 og derefter i mange Aar, muligvis endnu 1651. Men da næppe alene, thi Mikkel Pedersen havde 1648 den halve Gaard. Den sidste havde derpaa Gaarden alene i nogle Aar, men efter hans Død nøjedes hans Enke Maren Nielsdatter med den halve, medens Peder Eriksen 1661 og 1664 havde den anden halve Gaard. Denne førte Tilnavnet Loft og var endnu paa Gaarden 1679, men ikke 1683. Sammen med ham havde Søren Eriksen 1671 den halve Gaard. Han var her endnu 1696.

Gl. Nr. 4, nu Matr. Nr. 4, Kirkebolet, var 1579 beboet af Rasmus Jensen, som endnu havde det 1599. Niels Knudsen beboede det 1605 og 1619. Derefter nævnes 1626 Sørin Pedersen som Beboer, han skal efter Mandtallerne endnu have været her 1657, men om Bolet eller dets Beboer siges det 1646: »Er ganske øde behøver Forskaansel i Aar og ad Aare«, andetsteds siges det, at han behøver Bygningstømmer. Det er maaske det svenske Indfald 1644, der har ødelagt Bygningerne og vel en Tid fordrevet Beboeren. Anne Høffzøns og Peder Jensen boede her i 1661.

Gaardene 1670—1720.

I Aar 1670 blev Gaardene Nr. 1, 2 og 3 lagt under Ryttergodset; de kom til at ligge under det 4. jydsk Rytterregiment, hvis Gods hovedsagelig laa i det nuværende Skanderborg Amt.2) I Begyndelsen skulde Gaardenes Beboer enten selv ride for Gaarden som Rytter eller skaffe en duelig Mand dertil. Ikke saa faa valgte selv at ride. Beboerne paa Gaardene 2 og 3 vilde dog ikke selv ride og tilbød at skaffe en Karl dertil. Om Gaard Nr. 1 siges intet, denne Hørernes tidligere Gaard er forøvrigt senere indført i Rullen og er vel først lagt under Ryttergodset i sidste Øjeblik. Det varede dog kun en Tid med denne personlige Ryttertjeneste. Maaske har Bønderne ikke vist sig fuldt tjenlige, thi de blev nu erstattede med hvervede Folk. Men disse kom til at

1) Mandtal over Kornskatten 1646, Bilag Nr. 69.

2) Kommissionsforretninger ang. Udlæg af Ryttergods i Jylland 1670. Rigsarkivet.

bo hos Bønderne. Det blev dog nøje fastsat, hvad en Rytter skulde have, hvis han ikke kunde enes med Bonden, eller hvis han havde Kone og Børn og derfor vilde føre egen Husholdning. Ifølge Forordningen af 15. Dec. 1684 skulde en Portion (= 8 Tdr. Hartkorn) underholde en Rytter og give ham Kost og Seng samt Staldrum og Ophold til hans Hest. Rytteren skulde forøvrigt nøjes med Værtens Ild og Lys, men hvis han selv vilde sørge for sin Underholdning, da skulde Bonden give ham in Natura, naar han da havde 8 Tdr. Hartkorn, 3 Tdr. Rug, 3 Tdr. Byg, 1½ Skp. Byggryn, 1½ Skp. Havregryn og desuden maanedlig til Sul og andre daglige Fornødenheder 1 Slette-dlr. eller aarlig 8 Rdl. Til Bolig skulde han have 6 Fag Hus med Skorsten, Sengested med Underdyne, Overdyne, Hovedpude og to Par Blaargarnslagener. Endvidere 6 Skaalpund Lys og nødtørfigt Ildebrand. Borde, Stole og andre Møbler omtales ikke. Hesten skulde have Staldrum og den skulde have fri Græsning i 5 Maaneder fra medio Maj til medio Oktober, dog ikke i Bondens Enge. I de øvrige 7 Maaneder af Aaret skulde den have 4 Tdr. Havrestrøgen Maal, 5 Læs Hø og 3 Læs Rughalm til Hakkelse og Strøelse. Hvert Læs skulde være 3 Alen langt, 2 Alen højt og 2 Alen bredt. Endvidere skulde Bonden betale Rytteren til Mundering 8 Rdl. aarlig. Til Gengæld for disse Ydelser blev Bønderne fritaget for Landgilde, Hartkornsskatter og Hoveri. Rytteren fik altsaa kun Ophold og Kost, men vist ingen Løn. Men det Arbejde, der paalaa ham som Rytter var vist ikke stort, der var ingen daglige Øvelser, saa at han havde Tid nok til at arbejde for sig selv ved et eller andet Haandværk, hvis han da ikke hjalp til ved Gaardens Drift.

En Portion paa 8 Tdr. Hartkorn skulde underholde en Rytter; havde en Gaard større Hartkorn, blev det overskydende lagt til andre Gaarde, der havde mindre. Gaardene Nr. 2 og 3 havde efter Matriklen af 1664 hver 9 Tdr. 1 Skp. 2 Fdk. 2 Alb. Hartkorn, de maatte foruden at underholde deres egen Rytter, bidrage med 1 Td. Hartkorn til et andet Rytterlæg. Nr. 1 havde 8 Tdr. Hartkorn og maatte derfor kun underholde sin egen Rytter. Senere skete der dog en Reduktion i Ansættelsen, alle 3 Gaarde blev ansatte til 6½ Td. Hartkorn. Ved Matriklen 1688 blev Hartkornet dog noget mindre end 1664, og der fandt ogsaa nu en Reduktion Sted, saa at Hartkornet for Nr. 1 og 2 blev 6 Tdr. 5 Skp. og for Nr. 3 6 Tdr. 1 Skp.

I 1696 fandtes der kun 1 Rytterhus paa 5 Fag ved Gaard Nr. 1, skønt der var bevilget 12 Rdl. til Opførsel af 3 Rytterhuse i Byen. I 1689 hed Rytterne Mikkell Rasmussen (paa Nr. 1), Martin Borchart (Nr. 2) og Adam Karl (Nr. 3) og 1696 henholdsvis Baltzer Johansen, Niels Filt og Adam Karl, den sidste har altsaa været her i mange Aar.

Fra den Tid, da Byen var Ryttergods, har man en Del Oplysninger om

		1664				1688			
		Tdr.	Skp.	Fdk.	Alb.	Tdr.	Skp.	Fdk.	Alb.
Ryttergods	1 Aage Mickelsen og Rasmus Søffrensen . . .	8	»	»	»	9	7	2	»
»	2 Peder Tygesen og Olluf Mickelsen	9	1	2	2	8	»	1	»
»	3 Søffren Ericksen og Bertel Nielsen	9	1	2	2	7	3	1	2½
Baron Marselius	4 Peder Jensen Møller Kold Kirke	2	»	»	»	} 3	1	»	2

Byen, dens Gaarde og Beboere. Først skal anføres, hvad der findes i Christian den 5.'s Matrikel over Bering.¹⁾

I den første Rubrik er anført Ejerens Navn, i den anden Gaardens Nummer og dens Beboer, i den tredje det gamle Hartkorn efter Landgilder fra Matriklen 1664 og i den fjerde det Hartkorn, som Gaardene fik efter denne Matrikel. Da det ikke er meget mindre end det gamle, har Landgilden ikke været særlig høj.

Om Bygningerne erfarer man af Rytterdistriktets Jordebog fra 1696.²⁾ Paa Gaard Nr. 1 havde Ove Mikkelsen en Nørrelænge paa 10 Fag, en Sønderlænge paa 10 Fag og en Vesterlænge paa 18 Fag, den anden Beboer Rasmus Sørensen havde en Sønderlænge en Nørrelænge og en Østerlænge paa henholdsvis 10, 10 og 15 Fag og 5 Fag Rytterhus. Den første har vel beboet den vestligste Del af Gaarden, nu Matr. Nr. 5, og den sidste den østlige Del, nu Matr. Nr. 6. Paa Gaard Nr. 2 havde Peder Tøgersen en Nørrelænge paa 10 Fag og en Sønderlænge paa 19 Fag, og Ole Mikkelsen havde ligesaa. Her kan man ikke se, hvem der har beboet den østlige eller vestlige Del af Gaarden, men det vides, at Peder Tøgersen har beboet den vestlige Del, nu Matr. Nr. 1. Paa Gaard Nr. 3 havde Søren Eriksen en Østerlænge paa 18 Fag og en Sønderlænge paa 9 Fag og Bertel Olsens Enke en Nørrelænge paa 18 Fag, en Vesterlænge paa 20 Fag og en Sønderlænge paa 5 Fag. Hun har altsaa beboet den vestlige Del af Gaarden og Søren Eriksen den østlige. Disse to Gaarde er senere slaæet sammen til en. Om Gaardenes Tilstand hører man 1670: Nr. 1 »Gaarden temmelig bebygget«, Nr. 2 »Gaardene er temmelig bebygget« og Nr. 3 »Bygningen er temmelig«. Da der 1671 blev taget et Syn over Bygningernes Brøstfældighed paa Ryttergodset, manglede der hos Ove Mikkelsen og Rasmus Nielsen paa Gaard Nr. 1 henholdsvis 14 og 9 Leidere, hos Tøger Pedersen og Peder Jensen paa Gaard Nr. 2 henholdsvis 29 og 63 og hos Peder Eriksen og Søren Eriksen paa Gaard Nr. 3 henholdsvis 26 og 22 Leidere. Derimod anføres der for Bering ikke noget om manglende Løsholter og andet Bygningstømmer, skønt saadant ofte manglede i andre Byer.

Om Kreaturbesætningerne faar man ligeledes Oplysning af Jordebogen fra 1696. Der var da hos:

		Bæster	Køer	Ungkvæg	Faar
1	{ Ove Mikkelsen.....	4	3	2	6
	{ Rasmus Sørensen.....	4	3	2	7
2	{ Peder Tøgersen.....	2	2	2	7
	{ Ole Mikkelsen.....	4	3	2	6
3	{ Søren Eriksen.....	3	2	2	6
	{ Bertel Olsens Enke....	3	3	2	6

Den Kommission, som foretog denne Undersøgelse, bevilgede derefter de 3 af Bønderne, som ikke havde 4 Bæster, hvert et. Som man vil se, er Besætningerne ringe i Forhold til vore Dages. Forøvrigt er der ikke stor Forskel paa de enkelte Bønders Kvæg. Paa Bolet Nr. 4 var der 1687 1 Fole, 1 Kalv og 2 Faar, hvad heller ikke er meget. Regimentskassen traadte ofte hjælpende til, idet der jo maatte sørges for, at Godset var istand til at underholde Rytterne. I 1693 fik saaledes Bertel Olsens Enke en rødskimlet Plov-

1) Prot. Nr. 1822 i Matrikelsarkivet, Fol. 28 b.

2) Krigs- og Portionsjordebog for Jørgen Rantzaus jyske Regiment 1696. Rigsarkivet.

hest, 4 Aar gammel, købt paa Randers Marked i Oktober 1693 for 12 Rdl. Ved andre Lejligheder blev Bønderne forstrakt med Sædekorn, saaledes fik i Foraaet 1690 Søren Eriksen, Bertel Nielsen og Oluf Mikkelsen hver 1 Td. Byg og 1 Td. Havre.

Bering Bys Mark er 316 Tdr. Land stor og dens nuværende Hartkorn er ca. 33 Tdr.; der gaar altsaa ca. $9\frac{1}{2}$ Td. Land til en Tønde Hartkorn, hvilket er en Ubetydelighed bedre end Sognets Gennemsnit. Men 1686 blev Byens Jord anset for den daarligste i Sognet og takseret for skarp.¹⁾ Alle de andre Byers Jord blev takseret bedre, f. Eks. Edslev $\frac{1}{8}$ middel, $\frac{2}{3}$ skarp, Enslev $\frac{2}{3}$ middel, $\frac{1}{8}$ skarp, Koldt $\frac{1}{4}$ middel, $\frac{3}{4}$ skarp og Kattrup middel. Jorden siges samtidig at bestaa »af Ler og Sand og mere Sand med lidet Muld«. Fra 1770 havnes nogle Oplysninger om Byernes Jord. For Bering hedder det om Jorden: »Meget steinig Gruus, samt sort sei Jord og Leer«. Om Koldt hedder det: »Middelmaadig, mesten kold leret Jord«, om Enslev: »Stærk og sur Jord, meget stenig« og om Edslev: »Middelmaadig mest kold Jord med slet Sand og Grus«. ²⁾ I Markbogen findes forøvrigt anført, hvorledes Jorden var i de forskellige Fald paa Byens Mark. Uddrag heraf skal blive anført i det følgende.

Om Agerbruget findes der gode Oplysninger i Markbogen fra 1683.³⁾ Byens Jord var da delt i 3 Marker: *Høymarcken* med $75\frac{1}{2}$ Td. Land Agerjord, *Mellemmarcken* med $71\frac{1}{2}$ og *Løchemarcken* med 44 Tdr. Land Agerjord. Ialt var Agerjorden 191 Tdr. Land. Da Byens hele Areal er 316 Tdr. Land, var 1683 ca. 61 % af det Agerland, hvad der maa anses for meget godt og bedre end Gennemsnittet for Sognet, der er $49\frac{1}{2}$ %. Disse 3 Marker var atter delt i Fald af meget forskellig Størrelse, hvert med sit Navn. Disse findes anførte nedenfor, tillige er angivet Antallet af Ager for hvert Fald og Navnets Form efter Udskiftningskortet (K.).

Høymarcken.

Gaasagre, 8 Ager. K.: Gase Ager.

Under Riisen, 35 Ager. Paa Kortet nævnes 3 smaa Fold, kaldet Riise, endvidere Under og Øvre Riis Ager samt Riis Ager.

Die Støcker ved Elkier, 4 Ager.

Paradies, 2 Ager. Paa Kortet nævnes Paradies Engen.

Maasfald, 44 Ager. K.: Mas Agrene.

I Riisen, to Fald med 11 og 10 Ager, K.: Se ovenfor.

Toffterne, 12 Ager. K.: Toft Ager, ifølge Markbogen til Gd. Nr. 3.

Dall, 39 Ager. K.: Dalls Ager.

Moesfald, 32 Ager. K.: Mose Agerne.

Skinborene, 54 Ager. K.: Skinborrene.

Maaldhøysfald, 30 Ager.

Høyene, 16 Ager. K.: Agrene mellem Høyene.

Mellemmarcken.

Bouu Fald, 31 Ager.

Volsberig, 30 Ager. K.: Olesbierre Ager. Udtalen svarer dog nærmest til Markbogens Form.

1) Modelbog Nr. 1758 Matrikelsarkivet. Jorden blev delt i 6 Klasser: Allerbedst, god, middel, skarp, ond og allerværst.

2) General-Overireglement for Constantinsborg 1770. Rigsarkivet.

3) Protokol Nr. 967. Matrikelsarkivet.

Kiercheberig, 44 Agre. K.: Kirkebieerre Agre.
 Skadebush, 62 Agre. K.: Skadebusk Agrene.
 Gangdøs, 38 Agre. K.: De lange Gangdøys Agre, Lille Gangdøys Agre.
 Udtalen passer med Kortets Navn.
 Lamknol, 25 Agre.
 Hafree Krog, 33 Agre.
 Gaardenes Tofter. Gaard Nr. 1 ca. 44000 Alen, Nr. 2 ca. 64000 Alen,
 Nr. 3 ca. 28000 Alen og Nr. 4 10000 Alen Agerjord.

Løchemarcken.

Nogle Stykker ligger for Enden af Thøgers Toftegærde, 11 Agre.
 Broeland, 25 Agre. K.: Broelands Agerne.
 Trækrogen, 31 Agre. K.:? Trætte Krogs Agre.
 Løchefald, 23 Agre. K.: De nedre Lükke Agre, de lange Lükke Agre.
 Det gamle Løchefald, 47 Agre. K.: Se forrige Fald.
 Nogle Stykker høfder for Enden af det gamle Løchefald, 11 Agre.
 Nok befindes 2-de Agerender, der løber igennem Mellemmarken fra Voldsberg Fald og ind i Løchemarken og høfder med den vestre Ende paa Trækroegfallet, som dennem tilhører.

Det bliver ialt 710 Agre, foruden Tofterne i Mellemmarken.

Paa Udskiftningskortet findes en Del flere Navne end i Markbogen, nemlig: Krakiors Agre, Svøbnebet, et langt, smalt lidt bugtet Fald, Knuts Blokkerne og Øles Blokkerne, disse Fald laa mod Vest. Mod Nord nævnes Agerne ved Kolt Mark, Tue Faldet, Toer Faldet, Lang Agerne, Fællets Agre, de smaa Agre og Hede Agre. Hiv Krogs Agre laa Nord for Nederballe. Mod Nordøst fandtes det stakkede og det lange Havre Fald og øst for Toften til gl. Nr. 4 laa Slet Agerne og Elhofs Agerne.

Endvidere findes paa Kortet følgende Engnavne: Fællets Engen og Paradies Engen samt langs Aaen, begyndt fra Vest: Følsengs Skifter, Brehals Skifter, Tørve Skifterne, Trætte Krogs Skifterne, Broes Skifterne, Handet Skifterne, Skifterne under Thøgers Lund, Bell Skifterne, Hør Skifterne, Gaase Krogs Skifter og Gaul Skifterne.

Agerne i Byens Mark var saa delt mellem Byens Gaarde med en eller to Agre ad Gangen, undertiden dog ogsaa flere. I Kiercheberig Fald var 44 Agre, hvoraf de første 8 løb i Øst og Vest og var maalt fra den søndre Side og Resten løb i Nord og Syd og var maalt fra den østre Side. Her havde Gaard

Nr. 1 Agrene Nr. 2, 7, 11, 17, 18, 22, 25, 28, 33, 39, 44.

Nr. 2 Nr. 1, 4, 6, 10, 15, 16, 21, 24, 27, 31, 32, 36, 38, 42, 43.

Nr. 3 Nr. 3, 5, 8, 9, 13, 14, 19, 20, 23, 26, 29, 30, 37, 41.

Nr. 4 Nr. 12, 34, 35, 40.

Rækkefølgen bliver altsaa for Gaardene, naar man regner fra Øst eller Syd: Gaard Nr. 4, hvor denne Gaard da har Agre, 3, 2 og 1. I andre Fald er Rækkefølgen ogsaa den samme. Bering maa derfor anses for en rebet eller solskiftet By.

Den længste Ager var vist Nr. 32 i Moesfald, den var 488 Alen lang. Bredden var i Reglen fra 10 til 20 Alen, Agrene var ofte bredere i den ene Ende end i den anden.

Man finder i Markbogen tillige Oplysning om Dyrkningsmaaden og Jordens Beskaffenhed. Først findes der en Beskrivelse af de enkelte Markers Dyrkning i Almindelighed; om Højmarken og Mellemmarken hedder det:

»Saas 4 Aar. 1 Aar med Byg og Boghvede. 2 med Rug og Havre. 3 med Byg og Boghvede. 4 med Rug og Havre. Hvilere udi 4 Aar«. Men om Løchemarken hedder det: »Saas aarlig, formedelst Byen, at de ikke kan have deres Fædrift i samme Mark, af Aarsag at den fra bem. By saa langt er fraliggende«. Formodentlig har det været for meget for de 4 Gaarde at holde en Hyrde, hvorfor man har foretrukket at have Kvæget gaaende, maaske under Bevogtning af Børnene »paa de hvilende Agre i de 2 andre Marker, der laa nærmere ved Byen.« Siden maa Byen dog have faaet en Hyrde, et Hyrdehus nævnes paa Kortet. Som man ser, havde Bering, skønt den havde 3 Marker dog ikke Trevangsbrug. Det samme var Tilfældet i Nabobyerne, Koldt havde 3 Marker, der alle blev brugt i 4 Aar og hvilte i 4. Katstrup havde ligesaa Brug, Enslev havde 3 Marker, de to brugtes ligesom i Bering i 4 Aar og hvilte i 4, den tredie, som ogsaa her hed Løchemarken, brugtes aarlig.

I Markbogen findes der for de 2 første Vange nøje Oplysninger om Sædskiftet i hvert Fald, og det ses deraf, at det rettede sig efter Jordens Godhed og tillige ofte efter dennes Afstand fra Gaardene. Nogle Eksempler skal anføres. Om Jorden i Gaasagre siges saaledes: »Ligesaa meget sort Sand som sort Muld, god Bygjord, saas 4 Aar, 1. med Byg, 2. med Rug, 3. med Byg, 4. med Havre, hvilere 4 Aar«. Her var Sædskiftet ens for alle Agrene. I Faldet Skinborene var der derimod Forskel paa Jorden og Dyrkningsmaaden. De sydligste Agre var »mere graa Sand end Muld, middel Bygjord«. Sædskiftet var Byg, derefter 2 Havreafgrøder og fjerde Aar Boghvede, hvorpaa Jorden hvilte i 4 Aar. Men der var nogle Agre mod Nord, der var »mere gult Sand end Ler« og var skarp Havrejord. De blev dyrket i 2 Aar med Havre og hvilte derefter 6 Aar. I Wolsberig Fald var der ligeledes Forskel. De første Agre her var »skarp Rugjord, mere Grus og Sand end Muld«. Sædskiftet var Rug, Havre, igen Rug og det fjerde Aar igen Havre, hvorefter Jorden hvilte 4 Aar. Derefter fulgte nogle Agre, som var middel Bygjord og »mere Muld end Ler og Grus«, hvor Sædskiftet var Byg og Boghvede, dog vel hver for sig, det første Aar, Rug og Havre det andet Aar, Boghvede det tredie og Rug og Havre det fjerde Aar. Jorden hvilte ogsaa her 4 Aar. I de sidste Agre var Jordbunden ligesom i de første, men Sædskiftet var her Havre, Rug, Blandkorn og Havre med 4 Aars Hvile. Det var ikke al Jorden, som kunde bruges i 4 Aar, noget blev kun besaaet 2—3 Aar efter hinanden og fik tillige ofte længere Hvile end 4 Aar. I Faldet »Under Riisen«, der var »mere graa Sand end Ler, middel Blandkornsjord«, saaede man Blandkorn det første Aar og tog derefter 2 Havreafgrøder, hvorpaa Jorden hvilte i 5 Aar. I Faldet Høyene finder man Sædskiftet Boghvede og Havre og derefter 6 Aars Hvile. Jorden var her graat Bankesand. I Maaldhøys Fald tog man 2 Havreafgrøder, hvorefter Jorden, der var gult Sand, hvilte i 10 Aar. Løchemarken blev aarlig besaaet, hvorledes Sædskiftet var, oplyses ikke, men det har vel været som i de 2 andre Marker. Derimod fik Jorden her ingen Hvile.

Størrelsen af den Jord der var under Plov 1683 udgjorde for Gaardene Nr. 1—4 henholdsvis $60\frac{1}{2}$, $59\frac{1}{2}$, $56\frac{1}{2}$ og $14\frac{1}{2}$ Td. Land. Endvidere angives det, at der til hver Gaard kunde høstes henholdsvis 9, 11, 7 og 3 Læs godt Hø og $3\frac{1}{2}$, 6, 6 og 3 Læs Mosehø. De 3 store Gaarde havde hver Græsning til 2 Høveder og Kirkebolet til 1. Græsningen paa de hvilende Agre ikke medregnet.¹⁾ Der siges at være Tørveskær til al Byen i 4 Aar. Gærdsel havde de til Fornødenhed. Rytterbønderne fik Brændeudvisning af Skovene, men nogle

1) Modelbogen for Havreballegaard Amt. Prot. Nr. 1758. Matrikelsarkivet.

Bønder, der boede for langt fra disse, deriblandt dem i Bering, fik Penge istedetfor. I 1697 var Erstatningen 2 Rdl. for en Rytterportion paa 8 Tdr. Hartkorn.

Om Bønderne i Byen giver Rytterregimentets Regnskaber¹⁾, særlig de sidste en Del Oplysninger. Paa Gaard Nr. 1 skal Mikkel Lassen have boet endnu 1670 ifølge Jordbøgerne, men 1671 var Gaarden delt mellem Ove Mikkelsen og Rasmus Nielsen. Om dem siges det 1678²⁾: »Er ved Magt og kan nogenledes svare« og 1679: »Tømmelig ved Magt«³⁾ Ove Mikkelsen havde Matr. Nr. 5, denne Del fæstede Niels Knudsen 1703 og havde den i mange Aar. I Indfæstning betalte han 3 Rdl. 2 Mark. Han havde en Svoger Jens Ovesen, der beboede en Gaard i Lemming. Han er maaske en Søn af Ove Mikkelsen, med hvis Datter Niels Knudsen da er gift. Men denne Gaard var temmelig stor, ca. 8½ Td. Hartkorn og med 60 Fag Bygning, saa Jens Ovesen havde Vanskelighed ved at drive den og svare Afgifterne. Han vilde nu bytte med sin Svoger, saa denne fik Gaarden i Lemming. Selv skulde han da have Gaarden i Bering, der havde 36 Fag Hus, der var »nogenledes ved Magt«, dens Besætning var 4 Bæster, 3 Køer, 1 Ungnød og 5 Faar. Bytningen blev bevilget 1718. Jens Ovesen skulde i Indfæstning give 3 Rdl. Niels Knudsen blev fritaget for Indfæstning, da Gaarden i Lemming var »slet ved Magt«, men han skulde forbedre Besætningen, saaledes at den kom til at bestaa af 6 Bæster, 4 Køer, 1 Stud, 2 Ungnød og 6 Faar.

Paa den anden Halvdel af Gaarden, nu Matr. Nr. 6, boede 1671 og 1683 Rasmus Nielsen og 1686 Rasmus Sørensen. Denne var 1718 blevet gammel og kunde ikke længere bestride Gaarden, hvorfor han fik Tilladelse til, da den ældste Søn var bleven udskrevet til Dragon, at afstaa Gaarden til den yngre Søn Jens Rasmussen. Bygningen var da paa 36 Fag, »en Del temmelig ved Magt«. Besætningen var 4 Bæster, 3 Køer, 1 Ungnød og 4 Faar. Sønnen skulde betale 5 Rdl. i Indfæstning.

Halvdelen af gl. Nr. 2, nu Matr. Nr. 1, beboedes 1670 af Tøger Pedersen. Han sad som anført 1646 daarligt i det, 1671 siges han dog at være ved Magt, men i 1678 hedder det om Beboerne paa Gaard Nr. 2, han og hans Nabo Peder Jensen: »Ganske forarmet og fast øde«. I 1679 hedder det, at »Tøgers Tilstand er slet«. Han døde 1684 og efterfulgtes af Sønnen Peder Tøgersen. Denne døde 1705, 67 Aar gammel, hvorefter hans Enke Karen Pedersdatter ægtede Iver Danielsen fra Edslev, der fæstede Gaarden 1706 og i Indfæstning skulde give 3 Rdl. Han er maaske en Søn af den Daniel Søffrensen, som 1688 havde Gaard Nr. 1 i Edslev.

Den anden Halvdel af Gaarden, nu Matr. Nr. 2, var 1657 beboet af Peder Jensen, som endnu var her 1683, men i 1686 er afløst af Oluf Mikkelsen. Da denne døde, afstod Enken Gaarden til Sønnen Tøger Olsen, som fæstede den 1718 og gav 4 Rdl. i Indfæstning. Bygningerne var da ialt 31 Fag, »slet ved Magt«. Besætningen var 4 Bæster, 2 Køer, 2 Ungnød og 5 Faar.

Gaard Nr. 3 var 1670 beboet af Søren Eriksen og Peder Eriksen Loft. Om dem hedder det 1678: »Er nogenledes ved Magt« og 1679 er »temmelig ved Magt«. Søren Eriksen var endnu paa Gaarden 1696, Søren Lou beboede den 1700. Derefter havde Søren Jensen Gaarden, efter hans Død fæstede Poul

¹⁾ I Rigsarkivet.

²⁾ Beregninger og Besigtelsesforretninger over Ryttergodset i Danmark 1670—79. F. Besigtelse ca. 1678. Rigsarkivet.

³⁾ Jordbøger over Ryttergodset i Sjælland og Jylland 1671—79. Kompagnirulle 1679. Rigsarkivet.

Sørensen 1703 denne, han skulde give 2 Rdl. 4 Mark i Indfæstning. Formodentlig er den foran anførte Søren Lou identisk enten med Søren Eriksen eller Søren Jensen. Poul Sørensen afstod 1716 formedelst Svaghed Gaarden til Rasmus Nielsen paa de Vilkaar, at denne skulde ægte hans Steddatter Anna Sørensdatter. Selv har Faderen da vel ogsaa faaet Gaarden ved Ægte-skab med den forrige Fæster, Søren Jensens Enke. Der var da paa Gaarden 27 Fag Hus, »en Del nogenledes ved Magt«. Af Besætning var der 3 Bæster, 2 Køer, 2 Ungnød og 6 Faar. I Fæstepenge skulde der betales 4 Rdl.

Gaardens anden Halvdel var 1670 beboet af Peder Eriksen Løft, som endnu havde den 1679. Bertel Nielsen havde den 1683 og 1692. Bertel Olsens Enke nævnes som Beboer 1693 og 1696. En Bertel Olsen maa altsaa en kort Tid have været Fæster af Gaarden, hvis han da ikke er identisk med Bertel Nielsen. Peder Rasmussen havde Gaarden 1700, han blev 1704 afløst af Niels Rasmussen, der maatte give 6 Rdl. i Indfæstning.

Under Constantinsborg.

De gamle Rytterdistrikter blev 1718 opløste og nye dannede. Det ved denne Lejlighed udskudte Gods, hvoriblandt Bering, blev derefter stillet til Auktion. De 3 Gaarde i Bering og en Gaard i Tissing (Tiset) blev købt af Christian Charisius til Constantinsborg.

For Godset, ialt ca. 27½ Td. Hartkorn, betalte han 1106 Rdl. 4 Mark i Kroner paa Amtstuen. Det bliver 40 Rdl. for 1 Td. Hartkorn, dog en lille Kende mere, men maaske er der løbet lidt Renter paa. Han fik derefter 13. Maj 1720 Skøde paa Gaardene. Nr. 1 var da beboet af Jens Ovesen og Jens Rasmussen, Nr. 2 af Iver Danielsen og Tøger Olsen og Nr. 3 af Rasmus Nielsen og Niels Rasmussen. Landgilden var som 1664 og Hartkornet som 1688.¹⁾

Christian Charisius var tillige Besidder af Stamhuset Constantinsborg, men Gaardene i Bering er ikke blevne lagt under dette, da hans Søn saa ikke senere har kunnet sælge dem. Hvorledes Forholdene har været, medens Byen hørte under Constantinsborg, ved man ikke noget om før 1770. Da var Nr. 1 beboet af Jens Rasmussen og Jens Jensen, Nr. 2 af Jens Mikkelsen og Peder Tøgersen, Nr. 3 af Ove Jensen og Povl Rasmussen og Nr. 4 af Boelsmand Anders Sørensen. Gaardenes Hartkorn var som før, derimod er Landgilden forandret, idet Bønderne, der er fri for Hoveri, istedet for dette og den gamle Landgilde betaler en Pengeafgift. De 4 Beboere af Nr. 1 og 2 betalte hver 12 Rdl. aarlig og de to Beboere af Nr. 3 hver 11 Rdl. 2 Skilling. Bolet Nr. 4 var da delt mellem Kirkeejeren, Grevskabet Frijsenborg, hvis Andel af Hartkornet var 2 Tdr. 1 Skp. 2 Alb., og Constantinsborg, der ejede Herligheden, dennes Andel af Hartkornet var 1 Td. Til Constantinsborg gav Fæsterne 1 Rdl. 37 Skilling i Landgilde og 3 Rdl. i Hoveripenge. Christian²⁾ Charisius efterfulgtes af sin Søn Konferensraad Constantin Aug. Charisius, der 1771 sælger Bering By til Køb- og Handelsmand Mogens Blach i Aarhus for 72 Rdl. pr. Td. Hartkorn samt 41 og 31 Rdl. for 2 jordløse Huse sammesteds, ialt 1756 Rdl. 5 Mark 4 Skilling. Mogens Blach døde snart efter, den 15. Sept. 1773, hvorefter Bering By overgik til Jens Pedersen Møller, der ved Købekontrakt af 5. April 1776 solgte Gaardene til Beboerne.

¹⁾ Skødeprot. 1, 163. Rigsarkivet.

²⁾ General-Hoverireglement for Constantinsborg 1772.

Nogle Optegnelser om Far og Mor samt Hjemmet i Gram.

Af Thøger Jensen.

(Fortsat).

Naboer.

Vi havde gode Naboer, og det hører jo efter Luthers Forklaring med til dagligt Brød. De nærmeste, men ikke de bedste, var Beboerne af Aneberggaarden oppe paa Bakken. Den første Ejer, Vejinspektør Ryeberg, som Fader købte Gaarden af, døde snart efter. Hans Enke giftede sig siden med Ove. De var fine Folk, men vist meget flinke. Den tidligere Ejer Hans Poulsens Enke boede som Opholdskone i den vestre Længe. Hun hed Kjesten, hun havde en Dragkiste med en udskaaet Fugl paa den øverste Skuffe og en Hund der hed „Klør Es“. Hende besøgte vi af og til, og en Gang, jeg var et Ærinde hos hende bed Klør Es mig, men ikke slemt, til Lindring og Trøst fik jeg et Stykke Sukker af Kjesten. Hun døde 1864 og blev begravet den Dag, da de danske Tropper trak sig tilbage ad Hovedlandevejen fra Skanderborg og nordpaa. Aneberg brændte nogle Dage efter, at Far og Mor var kommen til Nyholm. Den solgtes siden til Rasmus Gammelgaard. Han var slem til at drikke, men ellers var baade han og Familie flinke. Af Børnene husker jeg Datteren Maren. Efter Gammelgaards Død giftede Enken sig med „den bette Skræje“, Jens Nielsen, men da var de flyttet fra Aneberggaard. En Tid var Gaarden forpagtet ud til Dam, der kom ude fra Grenaaegnen. Det var en nærig Familie med mange Børn, der ogsaa gerne vilde forsyne sig selv lidt rigeligt. Kresten var paa Alder med Broder Jens, og Edvard og jeg var i Alder sammen. Et Aar havde vi Rug lige uden for Forpagterens Gaard. Da vi høstede, fandt vi en Mængde Fadeskaar o. l., som de havde sat ud i Rugen med Æde, for at deres meget Fjerkræ kunde have Tilhold der. Siden solgtes Gaarden til Fjerhandler Vilson. Han var vist en Kæltring, men mod os var han meget flink. Efter ham kom J. Lang, der var Enkemand med mange voksne Døtre. Baade han og Døtrene var flinke. Om Sommeren havde de altid for lidt Vand i Aneberg.

De hentede saa Vand i vore Mergelgrave. Selv om de var paapasende, var det jo alligevel ikke saa lidt Ulempe for os, og tit baade gik og kørte de ogsaa paa Marken.

Vor bedste Nabo var Jakob Baastrup og hans Hustru Edel. Jakob var bleven gift med Enken i Gaarden kort før Far og Mor kom til Gram. Hun døde imidlertid et Aars Tid efter, og Jakob blev saa gift med Edel fra Mjesing. Der blev ymtet om, at Far havde været medvirkende ved dette Giftermaal. De var prægtige Mennesker. Mor og Edel kom sammen en Gang om Ugen, naar der ellers ikke var noget i Vejen, og jeg tror ikke, de havde Hemmeligheder for hinanden. Mor var den dygtigste til Haandarbejde, og hun hjalp Edel med saa at sige alt, men til Gengæld gav Edel hende mange Stykker Tøj, som Mor forstod at udnytte paa bedste Maade. Skete det, at Mors Kappe ikke var pæn nok, naar de skulde til Familienfest, kunde hun altid laane en bedre af Edel. Jakob kom jævnlig ind, naar han var nede i Marken, saa fik han og Far gerne en Kaffe-puns sammen, men kun een. De var ogsaa gode Venner og foruden Minderne fra Krigen kunde de drøfte Dagens og Tidens Spørgsmaal. Naar Far var i Betryk for Penge, hvad af og til kunde hænde, gik han sjælden forgæves til Jakob Baastrup for at laane. I Glæde og Sorg kom de sammen og delte alt med hinanden. Nogle jævnaldrende Børn hjalp til at befæste Forbindelsen mellem Hjemmene. Karoline Baastrup og vore to store Søstre legede og gik i Skole sammen og Peder Baastrup, Broder Jens og jeg ligeledes. Jeg har flere Gange gaaet med Brev i Huen fra Søstrene til Karoline og ligeledes med Svar tilbage. Stedbørnene var ikke saa rare, men de var jo ældre, saa dem havde vi ikke meget med at gøre. Baastrups yngste Søn Georg og Broder Christian var ligeledes Legekammerater. — Ved Siden af Baastrups boede Rasmus Torups. De var ældre Folk, men rare. Konen, Kjesten Mari, havde altid Kaffe-kedlen staaende varm i Kakkellovnen om Vinteren. Hun og tre voksne Børn døde ret hurtigt efter hinanden af Tuberkulose. Da Konen var død, kom Søster Karen derop og var der i flere Aar. Det var Rasmus Torup, der hentede Doktor til Fader i Koleratiden. En Sønesøn af samme Navn købte Nyholm efter vore Forældres Død.

Langs Aneberggaardens Mark var der tre, som vi regnede med til Naboerne. I den østligste, der var paa Størrelse med vor, boede først Jens Nielsen, kaldet „Den bette Skræje“. Han var Enkemand og havde en voksen Datter Mette Johanne hjemme. Han flyttede til Hørning Mølle, der var jeg engang hos dem med vore Forældre. Det var ham, der siden blev gift med Gammelgaards Enke. I hans Sted kom Jens Jensen (Drammelstrup) og hans Hustru Hanne. De

var venlige og rare Mennesker, der havde det pænt og var meget gæstfri, selv vi Børn fik aldrig Lov at gaa derfra uden at nyde noget. Fader og Jens Drammelstrup fællede Heste til Pløjning, men det havde sine svage Sider. Den megen Traktering, naar de skiftede Heste, tog for megen Tid, saa det gik udover Arbejdet. I Krigens Tid 1864 var Jens Drammelstrup indkaldt, og imens hjalp Fader Hanne meget. Den ældste Datter, Else, og jeg var lige gamle; saa havde de tre yngre Børn. De solgte Gaarden omkring 1880 og flyttede til Ask.

Lige over for Fruering Skov, Fredskoven, boede Hans Stærk. Han bar nok ikke sit Navn uden Grund. Vi havde ham af og til som Arbejdsmand, og naar han tog rigtig haardt fat, rakte han altid Tungen ud. De havde det ikke meget propert hjemme, men vi kunde godt lide at komme der og følges med deres jævnaldrende Dreng over i Skoven. Ca. 1867 overtog Laurs Sørensen denne Ejendom. De og Jens Drammelstrups var fra Hads Herred og udtalte det bløde „D“ i Fad, Mad, Grød o. s. v. i Modsætning til os, der lavede det om til „J“ — Faj, Maj, Grøj o. s. v. Dem havde vi megen Omgang med. Laurs arbejde ogsaa hos os, og vore yngre Søskende kom sammen med Laur's Børn. — Den sydvestligste Ejendom var Jakob Bundgaards. De var nogle rare gamle Folk. Maren Bundgaard gav os dejlige Sukkermellemader. Hun knuste Kaffeboenner med en rund Sten paa Bilæggerovnen. Jeg sammenligner hende altid med den gamle Kone i den grimme Ælling. Deres eneste Datter var gift med Snedker Morten Jensen i Ringkloster, ham der byggede vort Stuehus. Deres Datter Marie, der var lidt ældre end jeg, var hos Bundgaards om Sommeren og passede deres to røde Køer i „Holtskovbæk“. Vi var tit med hende der og morede os storartet i den prægtige Bækkekløft. Efter Jakobs Død boede en Møllersvend og hans Kone hos Maren Bundgaard. De var begge fra Samsø, hvorfor vi kaldte dem Sams-Anders og Sams-Hanne. Ejendommen blev efter Marens Død solgt til Rasmus, der arvede Tilnavnet Bundgaard. Da hans Hustru døde et Aars Tid efter, solgte han den til Laurs Sørensen, der nedbrød Huset og lagde Jorden under sin Ejendom.

I Marken havde vi jo ogsaa til Nabo Ejeren af Mallinggaard. Det Naboskab var ikke altid saa herligt, løse Kreaturer o. l. kunde let gøre Fortræd. Lige sydpaa ved Frueringvejen laa endnu i min Barndom Stuehuset og lidt af den store „Enstedgaard“ Holtskovgaard paa ca. 100 Tdr. Land. Jorden var allerede da delt mellem Mallinggaard og Vestermølle. Det var der Brødrene Gjesing i 1836 —37 lavede falske Penge. Den sidste Ejer, Peder Nielsen, kaldet „Pe Nejegoe“ samt nogle skiftende Lejere (som „Kresten Kighøwt“ og

„Lobsken“) boede der endnu. Jeg mindes, at jeg har været hos Pe Nejegoe og har Indtryk af, at han var en rar gammel Mand, der havde mange smukke gammeldags Møbler. — Længere mod Vest ved samme Vej laa „Remmerhuse“. I det, der tilhørte Skvæt Mølle, boede gerne nogle tvivlsomme Eksistenser som „Rytte-Mæt“ og hendes Kærester. Det andet, hvortil hørte 4—5 Tdr. Land, ejedes af Paask Rask og hans Hustru Gjatri (Gjertrud). Dem kom vi en Del sammen med. De havde en Søn paa Alder med Broder Jens.

Sygdom m. m.

Fader var sjelden syg. Skete det en enkelt Gang, han følte sig utilpas, tog han gerne en Snaps Malurtbrændevin eller Kamferbrændevin, gik saa i Seng og sov en hel Dag. Næste Dag var han for det meste rask igen. En Gang i 1855 el. 56 blev han dog angrebet af en stærk Kolerine. Moder maatte om Natten løbe fra de tre smaa Børn op i Aneberggaarden for at faa hentet Læge. Det blev nok gamle Ras Thorup, der hentede Kuhlmann i Skanderborg. Da han syntes Doktoren var for længe om at blive færdig, sagde han: „A æ ræj faa, Mannen døe, innen vi komme hjem!“ „Hvad ska'r den Mand?“ busede Kuhlmann ud, hvortil Ras Thorup svarede: „A veer et it, men han brækket og laks'eret hele Ti'en!“ Saa fik Kuhlmann travlt, og et Øjeblik efter kunde de køre, alt hvad Hestene kunde strække. Far var imidlertid meget daarlig med Krampe og Brækninger. Men den bøse Dr. Kuhlmann tog sig udmærket af ham, og det varede vist slet ikke saa længe, inden han kom nogenlunde over det. Det var jo kort efter at Kolera havde raset bl. a. i Aarhus, og Doktoren sagde straks, at dette ogsaa var en Art Kolera, men Far kom sig da. Siden havde han et ret langt Sygeleje i Sommeren 1879, men jeg ved ikke, hvad Sygdommen var. Siden den Tid var han igen nogenlunde rask, indtil han i sine sidste Leveaar blev noget affældig. Han døde af Mavekræft 7. August 1890.

Det var nok i Julen 1861, at Moders Broder Jens Peter var hjemme i Gram paa Besøg. Han blev syg der, og efter nogle Dages Forløb døde han. Der var i de Dage saa meget Sne, saa det kneb med at faa ham kørt til sit Hjem i Ingerslev.

Aaret 1879 var vi meget hjemsøgt af Sygdom. En af de sidste Dage i April blev Broder Peter kørt hjem fra Mjesing. Han havde Gastrisk Feber, og et Par Dage efter blev jeg angrebet af samme Sygdom. Vi laa begge i Overstuen. Heldigvis var Søster Karen hjemme den Gang og kunde passe os. Derved blev hun rigtignok hindret i at komme paa Vallekilde Højskole i rette Tid. Først i Slutningen af Maj kunde hun rejse. Saa hen paa Sommeren var det, at

Far blev syg. — I Begyndelsen af Juli Maaned var jeg til Optagelsesprøve paa Jelling Seminarium. Da jeg kom hjem var Broder Morten, som den Gang var 7½ Aar, bleven syg, og denne Sygdom udviklede sig snart til en ondartet Hjernebetændelse. Det varede flere Maaneder inden han kom nogenlunde over det, og Sygdommen havde givet ham et Knæk, som han aldrig rigtig forvandt. Han døde 1920.

Saa langt tilbage, jeg kan huske, var Moder svagelig. Det kom vel til Dels af de mange Barnefødseler. Men af store Sygdomme havde hun vist kun to. En Gang i 50erne havde hun Gulsot, som tog meget haardt paa hende. Men den værste Sygdom indtraf dog 1875, da hun om Sommeren fik Blodstyrning. Det var Dr. Sørensen i Skanderborg, som behandlede hende, og det lykkedes ham, der var en dygtig og god Læge, at frelse hendes Liv. Det varede dog længe, inden Mor forvandt Følgerne, ja hun havde vist Hinder deraf, saa længe hun levede. Da hun blev ældre, blev hendes Helbred noget bedre, men i Januar 1904 blev hun angrebet af Brok, og efter 2 Dages Sygdom døde hun 28. Januar.

Naar en Fødsel forestod blev der sendt Bud efter et Par Nabokoner, gerne Edel Baastrup og en anden. Fader kørte efter Jordmoderen, Madam Ballerum i Skanderborg, og vi Børn blev sendt i Byen. Jeg husker saaledes, at vi var hos Jakob Bundgaards en Gang og hos Hans Stærks en Gang. Da Morten blev født var jeg med Fader efter Jordmoderen om Natten. — Nogle Dage efter Fødselen, vistnok før Mor kom op, blev Naboerne indbudt til „Baanto“. Det var vel nok nærmest for at se den lille Nyfødte, men hvad det mærkværdige Navn betød, har jeg aldrig faaet rigtig Rede paa — mon det ikke betyder Barnetvæt — maaske Daab? Nabokonerne kom med „Basselmad“, gerne Sødsuppe og Kager, saa vankede der jo lidt til vi smaa ogsaa. Familien kom jo kørende for at „se til Moder“. De havde med sig Svedsker, Rosiner, Sukker m. m. og en Flaske Gammel Franskvin eller en Fl. Kirsebærvin. Saa skulde der altid være en tom Flaske til Rede, som de kunde faa med tilbage. Barne-daaben fejredes gerne med Gilde. Mange af Børnene blev for Resten hjemmedøbt, saa kunde Gildet ogsaa bedre holdes paa belejlig Tid. Gudmoder gav Barnet Tøj til den første Kjole, og Fadderne gav en Daler i Faddergave foruden Offer i Kirken til Præst og Degn.

Naar der ikke var Barselgilde, havde vi gerne Familiefremmede („Besøgels“) en Gang om Sommeren. Saa kom de kørende en fem, seks, syv Vogne, og Hestene blev tøjrede paa Marken til stor Sorg for Køerne, da de aad saa meget Græs, at det blev smaat Resten

af Sommeren. Det var jo ellers en god Skik, at Familien kom sammen en Gang om Aaret hos de forskellige Medlemmer.

Vi Børn var i Regelen raske, ja Søster Hanne var jo lidt af et „Pjevl“, sagde Far, men Kighoste, Mæslinger og Skarlagensfeber havde de fleste af os. Dog det var de almindelige Børnesygdomme, der gik over uden Doktorens Medvirken. Jeg kan huske, at jeg efter Skarlagensfeber kunde tage store Stykker Hud, næsten som Vanter, af Hænderne. Ogsaa „Kolden“ havde de fleste af vi ældre, den kunde ryste os slemt hver anden Dag. — Jeg mente den Gang, og det gjaldt vel ogsaa de øvrige, at naar man var syg, skulde man klage sig. Derfor lød det fra Sengen ret jævnlig: „Aa, Aa!“ selv om det ikke gjorde ondt. Frost i Fingre, Tæer og Hæle var meget almindeligt om Vinteren. Der var mange „Svøbelsebørn“, der skulde have nyt Terpentinplaster hver Aften, og undertiden maatte nogle af os (f. Eks. jeg med Huller paa Vristerne) ligge i Sengen flere Dage for at faa Frosthullerne helede. Alt saadant noget gav jo Moder meget ekstra Arbejde og bidrog til, at hendes Helbred var daarligt. Vor lille Broder Bærnt, der blev født 21. Februar 1864 og døde 5. August 1865, var hele Tiden syg, og det var meget besværligt for Mor, da vi jo ogsaa i den Tid havde Tyskerne i Indkvartering. Den lille syge Dreng holdt hende tit vaagen det meste af Natten, og hun maatte jo alligevel være paa Færde om Dagen.

Børneopdragelse.

Vi Børn blev godt opdragne. Efter Nutidens Maalestok vilde det vel hedde strængt opdragne, men ikke efter Datidens, og selv følte vi det i hvert Fald ikke. Det var meget sjældent at nogen af os fik Bank, og der blev aldrig gjort Forskel. Ubetinget Lydighed var vor første og vigtigste Pligt, og her hjalp ingen Underhandling, hvad heller aldrig faldt os ind. Dernæst Nøjsomhed, Taknemmelighed og Glæde over smaa Gaver og Velgerninger. Ærbødighed og Respekt mod vore Forældre og hvem, der var deres ligestillede, Venlighed mod alle. Som Udtryk for Ærbødigheden sagde vi jo altid „I“ til vore Forældre og alle gifte Fremmede. Det var vist ikke saa galt. Vi maatte aldrig blande os i de voksnes Samtaler og som Regel kun tiltale dem, naar vi havde noget bestemt at sige dem, eller naar vi blev spurgt og saa altid beskedent og høfligt. Blev vi sendt et Ærinde, fik vi altid bestemt at vide, hvad vi skulde sige og det indledes gerne med Ordene: „A sku hels fræ Faae og Mue“ (eller en af dem), og havde vi ikke faaet særskilt Tilladelse til at blive til et bestemt Klokkeslæt, skulde vi altid komme hjem hurtigst muligt. Det kunde naturligvis aldrig tænkes, at vi gik hjemme-

fra uden Tilladelse. — Tidlig blev vi vænnede til Arbejde, men aldrig blev vi overanstrengt. Derom var Far og Mor altid enige. Jeg var f. Eks. engang ked af at hjælpe til at flytte Havre fra Gulvet hen i Laden. I en Pavsse beklagede jeg mig til Mor, at det var saa strengt, men der blev jeg bestemt afvist med, at det Far satte mig til, var ikke for strengt, og jeg fik Paalæg om straks at gaa ud og begynde igen. Siden prøvede jeg aldrig paa at klage. Vi Drengemaatte jo ogsaa hjælpe Mor lidt, hvad vi ikke altid var saa glade for naar Fremmede saa det, ellers gik det godt, det var jo Pige-arbejde, som vi „skammede“ os over. Det gjaldt baade Hjælp inde i Huset, at passe de smaa Børn og at malke Køerne. — Vi var vant til at nøjes med det, der blev os givet, og selv om der var Lejlighed til at faa noget rigeligt, kom det an paa Far og Mor, om det gik an. Et Blik fra en af dem var nok til at sige os, at nu skulde vi ikke have mere Sukker eller Kage til Kaffen den Gang. — Det var jo særlig i Byen det mærkedes, naar vi fik Lov til at tage selv. En Gang var jeg med Far i Fruering. Der maatte jeg selv smøre Melmad. Paa Hjemvejen sagde Far: „Du smurte nok lovlig tykt Smør paa, saa du ikke, hvor Faster kiggede efter dig?“

Vi maatte tidlig ud at tjene. Søster Hanne tjente en Sommer i 12—13 Aars Alderen i Gram Mølle. Karen var kun 12 Aar, da hun en Tid var „Husholder“ hos Morbror „Bette Pie“ i Labing. Siden kom hun efter Kirstens Død til Moster Margrethe i Ormslev i Konfirmationsalderen. Broder Jens var knap 10 Aar, da han kom ud at tjene i Virring, men der befandt han sig saa godt, at han tjente sin meste Tid ogsaa som Karl hos Thorup i denne By. Jeg var i 7—8 Aars Alderen noget over et Aar hos Moster Margrethe i Ormslev, hvor jeg blev forkælet. I 12-Aars Alderen kom jeg til at tjene i Faders Fødegård hos Peder Sørensen i Dørup. Peter kom til at tjene hos Thorup i Virring i 12-Aars Alderen. Jeg husker ikke om Karen Marie tjente før Konfirmationsalderen. Christian tjente dels i Gram og dels hos Farbror Ditlev i Fruering. Morten tjente i Gram og Anton dels i Gram og dels i Fars Fødegård i Dørup. — „Vort Hjem var godt kendt i Egnen, saa der var ingen Vanskelighed ved at faa os anbragt, og vi havde gode Pladser“, skriver Broder Jens i Slægtsbogen.

Faders Husflid.

Ligesom Moder kunde sy og lave alt nødvendigt Tøj, kunde Fader lave Træarbejde. Han var meget haandsnild og den Evne har vi Drengene heldigvis arvet noget af. Det kom ham jo ogsaa til Nytte, at han havde arvet sin Broders gode Værktøj. Til Moder lavede han Manglebrædt, Haspe, Strent, Grydelaag, Skeer og mange andre Ting.

Den Vugge, hvori alle Børnene har „visset“ lavede han ogsaa selv, og flere Gange maatte Gængerne fornyes, naar der ventedes en ny Gæst til den. Ogsaa en Gangvogn, hvori de smaa kunde bevæge sig, før de rigtig kunde gaa, lavede han. De to ældste Søstre fik hver en hjemmelavet Armstol, den ene havde kun tre Ben og var derfor slem til at vælte, hvad mange af os har erfaret, naar vi kravlede op paa den for bedre at kunne se noget. Til vi Drengene lavede han Heste, Vogne, Slæder, Køller m. m. Alt Træværk, der skulde bruges i Bedriften, udgik ogsaa fra hans Huggehus. Naar Træbrændet skulde gøres i Stand, blev alt, hvad der kunde blive Anvendelse for til Gavntræ, sorteret fra og efterhaanden „ophugget“ og gemt hen for at tørres. Om Vinteren, naar Tiden slog til, stod han saa og lavede de forskellige Redskaber som Plovaas, Plovarme, Harvebuller til „Svenskharve“ og „Slagharve“, Vognkæppe, Kæpstokke, Hamler, Svingler, Træskovle og Grebe, Tøjrepæle og Køller m. m. Far kunde straks se paa en kroget Gren, om den kunde bruges til et eller andet. Af nogle forvoksede Graner lavede han saaledes Havelaage og Bænke. Slægtninge og Naboer fik af og til noget med af hans Husflidsarbejde. Det gjaldt navnlig Spiseskeer og Grydeskeer til Konerne og Klaptræer og Tøjrepæle til Mændene. Alt hvad han lavede, var solidt og smukt og vidnede om hans Opfindsomhed og gode Smag.

Børnenes Tidsfordriv, den skønne Egn.

Mange vil maaske mene, at det maatte være kedeligt og trist paa saadan et Udflyttersted, men det faldt os aldrig ind. Vi saa paa Arbejdet og tog saa vidt det stod til os Del i det, vore Forældres Interesse var ogsaa vor. I Marken, langs Grøften, ved Gravene og i vor dejlige Eng tumlede vi om Sommeren, paa Isen i Engen og Sigen og paa Slædebakkerne om Vinteren. Naturligvis var vi glade ved en enkelt Gang imellem at have fremmede Børn at lege med eller selv komme i Byen, men vi savnede det ikke. Om Vinteraftenerne lyttede vi til Fars og Mors Fortællinger, og naar vi blev større, havde vi gerne et eller andet Arbejde for, f. Eks. at lave Hægter, hjælpe Far med Skeerne og læse Lektier eller Historier.

Fra vore Vinduer mod Syd havde vi en storartet Udsigt ned over Holtskovgaard, Vestermølle Skov over Skanderborg Sø til Hylke med den hvide Kirke. Længere borte til venstre saas Hovedgaard Skov og til højre Ejer Bavnehøj (som den Gang aldrig blev omtalt) med Ousted Kirke, der i min barnlige Fantasi blev til en kæmpestor Hest. Gik vi op paa en af Bakkerne kunde vi over Dalen se Mjelsing Skov og langt ude i Horisonten Himmelbjerget. Paa Vejen op

efter Gram blev Udsigten endnu videre. Der saa vi mere af Skanderborg Sø og Byen, Slotskirken, Dyrehaven, Skanderup Kirke, Bane-
gaarden og langt ude Mossø og Skovene omkring Himmelbjerget. Mod Øst kunde vi ikke se længere end til Fruering med den store hvide Kirke og Fredskoven foran og højt oppe paa Bakken Gram Mølle. Kom vi op til Gram, havde vi jo ogsaa Udsigt over Gram Skov og den dybe Stilling Sø til Stilling By og videre mod nordøst, hvorimod Udsigten mod Nord begrænsedes af Bakkerne mellem Stilling og Jeksen. Dejligt var der baade Sommer og Vinter. Dejligst en Sommermorgen naar Taagen laa over Sø og Eng, mens Solen forgyldte de højere liggende Steder, og Fuglene sang i Have og Skov. Maaske dog allerdejligst en lun og sval Sommeraften, naar vi undertiden kunde høre Aftenklokkerne baade fra Skanderborg, Fruering og Stilling, mens alt aandede Fred og Hvile. — Direkte forstod vi vel ikke, hvor køn og dejlig Egnen var, men den havde præget sig dybt i vor Erindring, og vi savnede den skønne Egn, naar vi kom Steder, hvor der ikke var saa smukt.

Trange Tider, Alderdom.

Det var ikke saa let at faa det til „at løbe rundt“ derhjemme. Gælden var jo forholdsvis stor, og Renter og Skatter skulde forlods ud. Føde og Klæder til den store Familie skulde jo ogsaa til. Fader maatte derfor tit laane Penge, men skønt det tit kneb haardt, sørgede han altid for at betale til den Tid, der var lovet. Det hjalp til, at han bedre kunde komme igen. Jakob Baastrup og Farbror Ditlev hjalp ham tit, men ogsaa hos andre laante han af og til. Af Familien var der jo nogle, der støttede os lidt enten med Penge, et Stykke Flæsk eller et Par Skæpper Rug o. l., saaledes Moster Margrethe i Ormslev og Faster Ane Kirstine i Bjertrup o. fl. Omkring 1870 maa det vist have set temmelig trist ud for dem, og da besluttede de at sælge Gaarden, saa var det vist deres Hensigt at flytte til Aarhus. Det blev imidlertid — heldigvis — ikke til noget, og Pengeforholdene blev bedre ordnet. Fader begyndte jo imidlertid at blive gammel, og han kunde ikke blive ved at udføre Arbejdet, navnlig efter Sygdommen i 1879. I Begyndelsen af 1880erne var Broder Peter hjemme en Tid, og det kunde jo ogsaa sagtens gaa. Der var kun det i Vejen, at han ingen Løn tjente, da der ikke var Raad til at betale Karleløn paa den lille Gaard. 1886 forpagtede Søster Karen og hendes Mand Rasmus Møller Ejendommen, og Far og Mor flyttede op til Gram, hvor de et Par Aar i Forvejen havde købt et Hus med en Toft til. Før de flyttede havde de paa Fars 70-Aars Fødselsdag for sidste Gang hele Familien samlet i Gaarden. Fars Helbred

blev efterhaanden mindre godt, og fra Foraaret 1890 maatte han ligge i Sengen indtil han døde 7. August. Moder blev boende i Gram til Forpagtningens Udløb med Undtagelse af Vinteren 1892—93, da hun holdt Hus for mig i Breth Skole, og den følgende Vinter, da hun holdt Hus for Broder Peter, hvis første Hustru døde i Efteraaret 1893. R. Møller og Karen rejste til deres Ejendom paa Ingerslev Mark og Gaarden forpagtedes ud til en fremmed, som mishandlede den. Da han fratraadte, flyttede Moder og Broder Anton hjem og drev den en Tid. Da havde de atter for aller sidste Gang Familien forsamlet i det gamle Hjem. Det kunde imidlertid ikke gaa for dem. Moder var jo nu gammel og Ejendommen forsømt. Saa flyttede Søster Karen Marie og hendes Mand Søren Poulsen hjem og overtog Ejendommen en Tid. Moder flyttede igen til Gram sammen med Broder Morten, der drev Snedkeri. Senere købte Søren Poulsen en Statslod af P. Baadstrup lige øst for vort Hjem. Det Hjem, de der byggede har de kaldt „Dørupsminde“ efter Fader. Gaarden solgtes til R. Thorup, en Sønnesøn af gamle Ras Thorup, han har den endnu i 1934. Moder begyndte ogsaa at skranke, og da hun i Januar 1904 pludselig blev angrebet af Brok, følte hun selv, at det bar mod Døden. Hun havde dog den Glæde at blive ført ned til Dørupsminde og blive plejet af Karen Marie de sidste 2 Dage, hun levede. Hun begravedes 3. Februar paa Skanderup Kirkegaard ved Siden af Far.

Gudsforhold.

Var vore Forældre gudfrygtige? Ja, det var de. De bar vel ikke deres Gudsfrygt til Skue for alle og enhver, ja de var endog noget tilbageholdne, saa de ikke i Tide og Utide skiltede med den. Der var langt i Kirke, derfor kom de der ikke saa grumme tit, hvilket især gjaldt Mor, der vanskeligt kunde gaa den lange Vej. Vi havde jo nærmest til Fruering, og mens Provst Sevel var der, kom de af og til der over, jeg mindes, at jeg ogsaa har været med der. Regelmæssig var Far og Mor til Alters Foraar og Efteraar, som den Tids Skik var. Som Regel læste Far en Prædiken hver Søndag, og om Vinteren læste han Aftenbøn før vi gik i Seng. Det var tit i Kingos Salmebog, og saa læste han „Hjertesuk“ med. Men hver Aften, naar Far og Mor var kommen i Seng, bad de sammen for dem selv og alle dem, de havde kær, og de talte i det hele med Gud om alt, hvad der laa dem paa Hjerte. Naar de kørte ud, var det altid med et: „Saa i Guds Navn!“ Ærlige og redelige var de jo i al deres Vandel, og hellere end gøre Uret mod nogen vilde de selv lide Tab og Uret. Aldrig lagde de an paa at stille sig selv i Forgrunden eller i flatterende Lys. Fader sørgede altid for, at Marken

blev bedst behandlet længst inde, ved Udkanten kom det sig ikke saa nøje an. Derved kom Afgrøden til at tage sig mindre god ud, end den i Virkeligheden var. Far bandede ikke (og Mor naturligvis heller ikke), og de var godgørende, saa vidt deres Evne strakte. Hele deres Liv i Afholdenhed og Opofrelse for deres Børn var jo egentlig en praktisk Gudsdyrkelse.

Forhold til Familien.

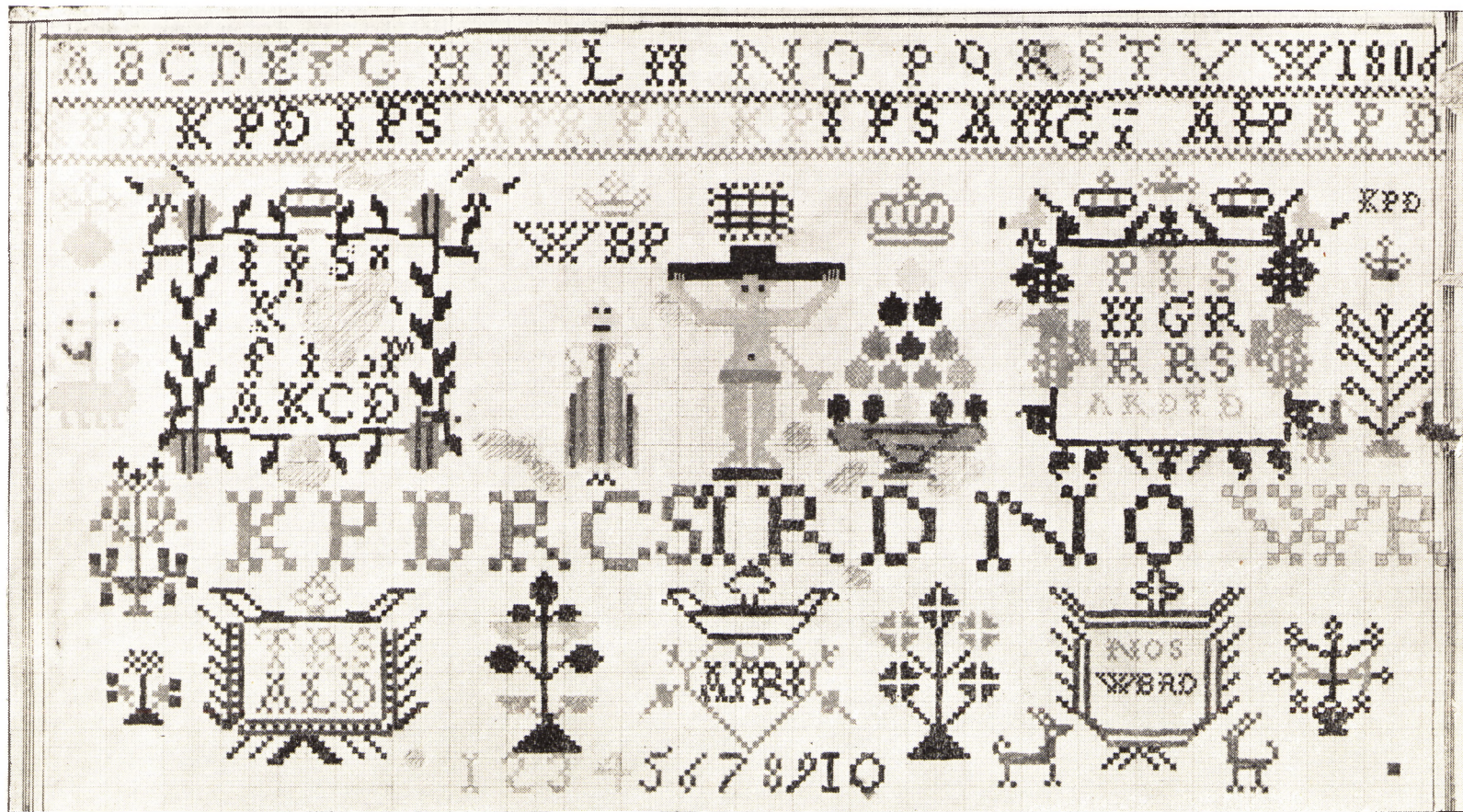
Jeg har en Fornemmelse af, at vore Forældre ikke var saa ansete i Mors Familie som i Fars, hvorfor ved jeg ikke, og skønt jeg aldrig har hørt dem udtale sig derom, tror jeg, at de selv følte det samme. I Fars Familie var de meget ansete. Far var jo i lang Tid Formynder for hans Søsterbørn fra Dørup, et Hverv han udførte meget samvittighedsfuldt. Farbroder Rasmus i Dørup hjalp han vist en Del med Pengesager (maaske Kaution) og tabte vist ogsaa noget derved. Faster Margrethe i Fruering og han kunde godt drille hinanden lidt, naar de var sammen, men de holdt alligevel meget af hinanden. Faster kom over til os i Gram, lige da Fader var død, og da hun fik det at vide, udbrød hun: „Herregud, er han da død!“ og saa brast hun i Graad.

Tak for vore Forældre.

Vi har alle Grund til at takke Gud for vore gode, kærlige og opofrende Forældre, men vi maa vel ogsaa alle bebrejde os, at vi ikke altid gengældte deres Kærlighed i saa høj Grad, som de fortjente, og som vi burde. Ja maaske vi endog i den voksne Alder har saaret dem ved Hensynsløshed eller haarde, uoverlagte Ord. Jeg mindes, at jeg selv engang saarede Moder dybt, og jeg fik hende aldrig bedt om Forladelse derfor, men jeg tror, at hun tilgav mig alligevel, og at hun ikke er vred paa mig derfor. — Hvor glade, ja stolte har vi ikke Lov til at være over, at ingen kan sige noget om vore Forældre, som vi behøver at skamme os over, men derimod meget, som vi kan glæde os over. Og hvilken overordentlig Betydning har deres gode Eksempel ikke haft for os! Altid passede de paa kun at lade os høre og se, hvad der var rent og godt. Der er vist f. Eks. ingen af os, der nogensinde har hørt Fader og Moder skændes. — Gud velsigne dem for det —, og dog kan det vel ikke tænkes, at det aldrig skete. Men saa meget Hensyn tog de til Børnene, og saa megen Selvbeherskelse var de i Besiddelse af, at de kunde passe paa det. Det kalder jeg stort. „O hvilke høje Sjæle bor i det lave her!“

Gud være lovet og takket for vore kære gode Forældre!

Navneklud syet af Karen Pedersdatter i Adslev 1806.

Navneklud som Stamtavle.

Karen Pedersdatters Navneklud fra 1806 med Slægtstavle over de ældste i Adslevslægten.

Det er ikke meget af personlige Minder, der er bevaret fra den gamle Slægtsgaard i Adslev fra den Tid da Peder Jensens og Ane Margrethe Rasmusdatters store Børneflokk voksede op i Tiden omkring Aar 1800 og derefter. Det ældste af Børnene var som bekendt født 1787 og det yngste 1809. Saa meget des glædeligere er det, at det nylig er lykkedes at finde en lille Ting, der morsomt fortæller lidt fra vore Oldeforældres og Tipoldeforældres Barn-dom. Det er en Navneklud, som Karen Pedersdatter — Ægteparrets tredieældste Datter — har syet i Aaret 1806, da hun var 12—13 Aar gammel (hun var født ^{26/11} 1793), og som i Overensstemmelse med Tidens Skik er forsynet med Familienavne, endog i ret stor Udstrækning, og derved kommer til at tjene som en Art Stamtavle og Oversigt over Slægtens Familieforhold paa det paagældende Tidspunkt.

Det er vist ogsaa det eneste personlige Arbejde, vi har af de syv Søstres. Æren for at have reddet det gamle Haandarbejde fra Forglemmelse og Tilintetgørelse, tilkommer Frk. Kristine Andersen i Thøgergaarden i Bering. Karen Pedersdatter blev jo i 1815 gift med Gaardejer Thøger Pedersen i Bering, og Navnekluden har saa været i Gaarden siden, men da de gamle døde, blev den glemt og gemt, og den har i Tidens Løb været udsat for adskillig Overlast. Den lignede nærmest en falmet og hullet Las, da Kristine Andersen, der er meget interesseret i Slægtens Historie, viste mig den engang sidste Vinter og spurgte, om det kunde tænkes, den havde nogen Forbindelse med vor Slægt. Mange af Bogstaverne var næsten falmet bort og nogle helt forsvundne, men en foreløbig Undersøgelse tydede paa, at det ikke var udelukket, at »Kluden« stammede fra Karen Pedersdatter, Kristine Andersens Oldemoder og Thøgerslægtens Stammaoder. Jeg fik den saa velvilligst overladt til nærmere Undersøgelse, og det varede ikke længe, inden der var tydet saa mange af de aarhundredegamle Navne, at der ikke længere kunde være Tvivl om, at vi her havde et Syarbejde af den gamle Karen Pedersdatter fra Adslev. En hel Del af Navnene kneb det med, og der maatte foretages forskellige Undersøgelser i Landsarkivet i Viborg, inden det lykkedes at finde Ejermændene, men omsider kom vi jo da saa vidt, at alle de 29 Navne var opklarede paa et Par Undtagelser nær.

Det lykkedes at formaa en sagkyndig paa Korsstingsyningens Omraade til at tegne en nøjagtig Gengivelse i Farver — et ret stort Arbejde — og paa Grundlag af denne farvestraalende Tegning er vi i Stand til at give hosstaaende Billede af den smukke, gamle »Klud«, desværre ikke i Farvetryk, da dette langt vilde overstige Aarbogens økonomiske Evner, men dog saaledes, at vi

faar et ret tydeligt Billede af dette netle Haandarbejde, udført i Adslævtægtens Stamgaard for 128 Aar siden.

Navneklude er kendt over det meste af Europa saa langt tilbage som til omkring Aar 1600, men her i Landet dog ikke før paa Christian den Femtes Tid. Ikke særlig mange af de ældre er bevaret til vore Dage; ved deres skiftende Stil afgiver de ellers Stof til et kulturhistorisk Studium. Allerede de ældste kendte Navneklude herhjemme har det traditionelle Udseende med Alfabetet i Række foroven, Talrækken og de forskellige Figurer, Dekorationer og Kroneformer.

Den foreliggende Navneklud er i den gamle, interessante Stil, syet med Silke paa Uldstof, og Stingene bestaar af tre Slags: Korssting, Hulsting og Dronningesting. I Almindelighed er de ældste Navneklude kvadratiske med en Stoffbredde af 30–33 cm., men den foreliggende er kun $17,5 \times 30,4$ cm., altsaa ikke stort over halv Højde, men til Gengæld er Pladsen udnyttet til det yderste.

Navneklude blev gerne syet af Børn eller ganske unge Piger, der skulde dokumentere, hvad de havde lært og kunde. Kluden blev ofte syet efter en, man havde laant, uden at den dog blev slavisk efterlignet; man træffer vist aldrig to, der er ens. Bogstaverne og de dekorative Indramninger havde man Brug for, naar man skulde sy Navne og Aarstal paa Duge, Lagener o. lign. — Bøger med Forbilleder havde man nemlig ikke.

Det antages, at Navnekludene først har været syet i Byerne og i Borgerhjem, hvorefter Skikken har bredt sig til Bondehjemmene, men de var vist ikke almindelige paa Landet for 130 Aar siden, og der er Grund til at tro, at det kun var de mere fremmelige, der benyttede dem. Senere i Tiden blev de almindelige overalt, og syedes paa Bomuldscanevas eller Stramaj, ligesom de udvidedes i Størrelse, Familienavnene forsvinder, Figurerne ændres under tysk Paavirkning til Roser og Kranse og taber i Interesse.

Karen Pedersdatters Navneklud er som nævnt af den gode, gamle Slags. Inddelingen er symmetrisk og de forskellige Motiver dekorativt godt afbalancerede. De nærmeste Forbilleder for disse Former maa søges i Modelbøger fra det 16. Aarh., og Modellerne bygger paa middelalderlig Tradition, som igen er paavirket af persiske Silkestoffer fra omkring Aar 1000. Motivet til »Livets Træ«, der ogsaa ses paa den foreliggende »Klud«, stammer saaledes fra Oldtidens Babylon og Assyrien. Iøvrigt er bibelske Fremstillinger, Symboler og Tegn almindelige. Vi ser ogsaa her Korsfæstelsen, Jesu Monogram (J. H. S. sammenslynget), Guds Lammet »agnus dei« med Fane og Kors samt en Kugle med et Kors over, et til Kristusbarnet hørende almindelig Tribut i den bildende Kunst. Kroner findes indsyet paa de allerfleste Navneklude, tit i meget stort Antal, og her er ogsaa en Del. Stilerede Dyrefigurer — baade Hjort og Hind — er ligeledes almindelige,

Først og fremmest indeholder Navnekludene i ældre Tid en Mængde Navnebogstaver — deraf formentlig Navnet, de kaldes for Resten ogsaa Læreklude. — Bogstaverne er gerne indrammet i smukke Kartoucher eller med en Krone over, og Grupperne har forskellige Slægtsnavne, saa der dannes en Art Stamtavle. Hele den nærmere og stundom fjernere Families Navne er indsyet, og som Regel er de afdødes Navne syet med sort, en Regel der ogsaa er fulgt her. Uvilkaarlig kommer man til at sammenligne Navnekludene med de danske silkesyede Vaabentæpper fra 1600-Tallet, hvor Slægtsvaabnerne træder i Stedet for Navnebogstaverne.

Naar vi ser paa Karen Pedersdatters Navneklud, har vi hele Familien for os, først har hun Navnene paa alle sine Søskende, baade de levende og døde, dernæst sine Forældres og fire Bedsteforældres, og endelig sine 6 Morbrødre og Mostre. Farbrødre og Fastre havde hun jo ingen af, da Faderen var Enestebarn, dog havde han en Halvbroder, Thøger Rasmussen, og han og hans Hustrus Navne er pligtskyldigst taget med. De er sikkert ogsaa kommet meget sammen med Peder Jensens; der var jo ikke ret langt fra Adslev til Dørup. Hvor nært et Forhold, der har bestaaet mellem dem, ses af den Omstændighed, at Karens Søster Anne Johanne — min Oldemoder — fik Gaarden i Dørup efter Thøger Rasmussens, der selv ingen Børn havde.

Vi er som sagt i det heldige Tilfælde at kunne gøre Rede for alle de mange Navne, den lille Karenpige har siddet og syet ved Tællelyset i Adslevgaardens lavtloftede Stuer for 128 Aar siden.

Karen og hendes Søskende.

- K. P. D.* = Karen Pedersdatter, Navnekludens Syerske, født $^{26}/_{11}$ 1793, død i Bering $^{29}/_{11}$ 1873.
K. P. D. = Karen Pedersdatter, f. $^{25}/_{3}$ 1792, d. $^{29}/_{4}$ s. A.
J. P. S. = Jens Pedersen, f. $^{29}/_{6}$ 1804, d. $^{14}/_{2}$ 1805.
A. M. R. P. = Ane Marie Pedersdatter, f. $^{3}/_{12}$ 1787, d. i Mjesing 1855.
A. K. P. = Ane Kathrine Pedersdatter, f. $^{3}/_{1}$ 1790, d. i Meldballe $^{17}/_{2}$ 1874.
J. P. S. = Jens Pedersen } Tvillinger.
A. M. G. P. = Ane Margrethe Pedersdatter } f. $^{22}/_{12}$ 1805, begr. $^{1}/_{1}$ 1806.
A. I. P. = Ane Johanne Pedersdatter, f. $^{28}/_{5}$ 1796, d. i Dørup $^{27}/_{6}$ 1878.
A. P. D. = Ane Pedersdatter, f. $^{23}/_{3}$ 1799, d. i Aalsø $^{25}/_{6}$ 1881.
W. B. D. = Voldborg Pedersdatter, f. $^{29}/_{12}$ 1801, d. i Taastrup $^{20}/_{4}$ 1886.

Karen Pedersdatter havde endnu to Søskende, nemlig Maren (f. $^{14}/_{5}$ 1807, d. i Bering $^{8}/_{12}$ 1892) og Jens (f. $^{16}/_{12}$ 1809, d. i Adslev $^{8}/_{1}$ 1888), men eftersom de ikke var født, da Navnekluden blev syet, kunde deres Navne af gode Grunde ikke komme med.

Forældre og Bedsteforældre.

I øverste Felt til venstre:

- J. P. S. A.* = Jens Pedersen, Adslev } Karens Farfader
K. T. D. B. = Karen Thøgersdatter, Bering } og Farmoder
R. R. S. M. = Rasmus Rasmussen, Mjesing } Karens Morfader
A. K. C. D. = Ane Kathrine Christensdatter } og Mormoder

I øverste Felt til højre:

- P. J. S.* = Peder Jensen } Karens Forældre
M. G. R. = Margrethe Rasmusdatter }

Morbrødre og Mostre m. v.

Øverste Felt til højre:

- R. R. S.* = Rasmus Rasmussen (Overgaard), Mjesing, Karens Morbroder, gift 1801 med
A. K. S. (ikke D) *T. D.* = Ane Kirstine Danielsdatter.

I Midderrækken:

- K. P. D.* = Karen Pedersdatter, Navnekludens Syerske.
R. C. S. = ukendt. Man maatte antage, at det skulde være Navnet paa Karens Moster Johannes Mand; men efter Kirkebogen skal hun 1791 være

gift med Lars Andersen i Mjesing, og han ses ikke at være død inden 1806.

J. R. D. = Johanne Rasmusdatter, Karens Moster.

N. O. = Niels Olesen, Mjesing, gift 1794 med

W. R. = Voldborg Rasmusdatter, Karens Moster.

I nederste Felt til højre gentages de to sidste Navne med Forbogstaverne *N. O. S.* og *W. B. R. D.*

I nederste Felt til venstre:

T. R. S. = Thøger Rasmussen, Dørup, gift med

A. L. D. = Ane Laursdatter fra Bjerstrup. Thøger Rasmussen var født i Gaarden i Adslev som Søn af Rasmus Stephansen og Karen Thøgersdatter fra Bering, altsaa Halvbroder til Karens Fader.

I Midtfeltet forneden:

A. M. R. J. = ukendt.

De skraverede Partier paa Billedet antyder Huller i Stoffet. Hvad der er syet med sort og andre mørke Farver samt rødt fremtræder som sort paa Billedet.

N. P. Østergaard.

**Parti fra Bjertrup.
Haugaards Gaard.**

Tale ved Købmand Jens Overgaards Baare.

Den 10. Juli 1933.

Af Sognepræst *Andr. Blinkenberg*, Skanderborg.

Uden at lade os lokke over Stregen af, hvad man har kaldt Afskedslyrik, kan og vil vi over Jens Overgaards Kiste sige, at det er en af vor Bys braveste Borgere vi i Dag steder til Jorde.

Og vi er mange, der i samme Aandedræt maa have tilføjet, at det er en af vore gode — ja, en af vore bedste Venner i denne Stad, vi følger til hans sidste Hvilested her paa Jord.

Men skønt dette jo nok siger en Del om Overgaards Forhold i Almindelighed til de Mennesker Livet bragte ham i Forbindelse med, det Samfund, hvor han fik sin Plads og sin Gerning, giver det jo ikke nogen særlig og bestemt Karakteristik af Personen Jens Overgaard.

Hans personlige Særpræg og Ejendommelighed lærte man jo forøvrigt ikke at kende gennem udadvendte, offentlige Gestus; den oplod sig kun lidt efter lidt gennem Fortrolighed og oftest ved smaa, stille Bemærkninger.

Men spørger vi efter, hvordan han blev den brave Borger, der vandt — snart sagt — alles Agtelse, da bliver Svaret, at det først var som den dygtige og redelige Forretningsmand, der paa en god Maade fyldte sin Plads i denne sin Gerning. — Han var dygtig, men han var ogsaa en ærlig Mand, der vandt Kundernes Tillid som den solide Købmand.

Og derved var det, han i Aarenes Løb lagde det holdbare Grundlag under den Position, han vandt sig, og under sin og sin Families økonomiske Eksistens.

Men hans Interesser lod sig ikke begrænse af Forretningens snævre Verden. Alle Byens Anliggender optog ham. Og det var ham en synlig Glæde at fortælle om den Fremgang og Udvikling i Skanderborg By, der var sket i hans Tid.

Han var ikke Kritikakler, der blot stod med gold og ubegrundet Mistænksomhed overfor alt nyt, der kom frem; med en sund kritisk Sans var han tværtimod rede til at gøre sin Indsats i, hvad han mente, vilde tjene Byen til Gavn.

Han elskede denne By. Og skønt han jo gennem mange, mange Aar havde vænnet sig til Byens og Egnens ejendommelige Skønhed, bevarede han et aabent Blik derfor lige til det sidste. — Det fik mange af os et stærkt Indtryk af, naar »en Tur ned i Haven« altid sluttede med, at Overgaard nede ved Søens Bred sendte et — ligesom kærtegnende — Blik Horisonten rundt.

Ja, alt godt og skønt havde han en varm og levende Interesse for. Han svigtede ikke sin Ungdoms Ideal. Som Eksempel nævner jeg hans Trofasthed mod Afholdssagen ogsaa i de senere Aar, da denne Bevægelse er kommet ud for noget stærkere Modvind.

Og han troede paa Idealernes Ret og Magt, selv i en saa tør og nøgtern beregnende Tid som vor. Trods sine 66 Aar ejede han noget ungdomsfriskt i hele sit Livssyn og sin Tænkemaade.

Og han var Manden med det gode og medfølende Hjerte. Jeg er forvisset om, at der her i Forsamlingen er mange, der kunde staa frem med Vidnesbyrd paa Vidnesbyrd om, at Overgaard havde aabent Sind og Haand overfor Mennesker i Nød og Trang. Dog — dette hører i Enkelthederne ganske Privatlivet til og skal ikke heller lægges blot og trævles op ved denne Lejlighed.

Men skal vi trække op nogle af Hovedlinierne i Jens Overgaards menneskelige Personlighed, maa vi ogsaa have dette med, at han havde sin Glæde i at glæde andre, baade ved at afbøde det trange og fremhjælpe det lyse og lykkelige i Menneskers Liv.

Og det er der ingen, der ved bedre Besked om end I, der i egentlig Forstand udgjorde hans snævrere Familiekreds og det Hjem, der var hans gennem de mange lykkelige Aar.

For Overgaard var -- trods nogen — en Hjemmets Mand. Der er i saa Henseende næsten noget symbolsk ved den underlige, snørklede, men direkte Vej, der førte fra hans Forretningskontor op til Hjemmets hyggelige Stuer. Det var heller ikke her de store Gestus og de stærke Ord, der vidnede for os om hans store Kærlighed til sit Hjem og dets Kreds af kære, men det var den stille, stærke Forbindelse, der var mellem alt i hans Liv og saa dette hans Hjem og nærmeste Slægtninge.

Hans Vennesind rakte dog langt videre ud. Det er en stor Kreds af gamle Venner, der nu ved hans Kiste siger ham en inderlig Tak for mange Aars aldrig svigtende Venskab. Men ogsaa forholdsvist nyankomne kunde han lukke ind i sin Vennekreds. Min Familie og jeg vilde ogsaa gerne blande vor Tak med de mange andres, fordi Jens Overgaard ikke blot kom os venligt i Møde, men gjorde os til sine Venner i Ordens virkelige og velsignede Betydning.

Naturligvis var Jens Overgaard et skrøbeligt og syndigt Menneske som du og jeg, og det vidste han ogsaa selv; men ingen vil kunne nægte, at de lysende Træk, som jeg nu har fremdraget, og andre med dem knytter sig for os, der kendte denne Mand lidt nærmere, nøje til Mindet om hans Personlighed.

Og saa er nok endda det rigeste Drag i Mindebilledet af ham den barnlige, enfoldige Tro som denne store, kloge Mand havde bevaret gennem Livet hernede — den Barnetro, han havde lært som lille, og som Kirkeklokken dengang og sidenefter havde ringet dybere og dybere ind i hans Sind. Han troede paa Gud som sin Far og Frelser og Helliggører, troede heltud paa sin Daabs Pagt og Naade.

Det kunde virke stærkt betagende, i hvert Fald paa mit Sind, naar Overgaard midt i en Samtale om, hvad der kunde gøres og — lykkes eller mislykkes, med eet kunde bryde af og bemærke: »Ak ja, hvor formaar dog i Grunden vi Mennesker lidt, men det er godt, der er een, der kan.« —

Og med denne ene mente han jo Gud, den almægtige, der ved at lede vort Liv til det bedste i sin Kærligheds Visdom, og som een Gang skal klare for os det meget taagede og dunkle, som her sig sænker over Livet ned, — ogsaa den Gaade, som vi alle, men først dog I, som stod ham nærmest, blev stillet overfor ved hans pludselige og uventede Død.

Gud hjælpe os alle -- ved sin Sandheds Aand — til at eje denne samme Tro paa Gud i Christus, at Afskedsstunden maa skimte gennem Dødens Mørke, det evige Livs Lys og Herlighed, og derved finde Trøst i Skilsmisssens Sorg og Savn! Amen!

„Rapskill“

Et Billede fra 1860'erne.

I Begyndelsen af 1860'erne dyrkedes der paa flere Gaarde ikke saa lidt Raps. Det var en Plante, der kunde give et stort Udbytte, naar den rigtig lykkedes, men den kunde kun benyttes en enkelt Overgang, da den udpinte Jorden i alt for høj Grad. For at give godt Udbytte skulde den helst dyrkes i god velbrakket og velgødet Jord, men saa kunde den ogsaa give en Afgrøde af ca. 2000 Pund Frø paa en Tønde Land. Frøet anvendtes til Udpresning af Olie (Rapsolie) og Presseresterne til Foderkager (Oliekager) og betaltes i de Tider med en ret høj Pris. — Det smukke runde Frø (som Kaalfrø) saas i August og er modent i næste Sommers Juli Maaned, altsaa noget tidligere end Kornsorterne. Det er kun Frøet, der har Værdi. De stive (og ved Modningen) bladløse Stængler duer ikke engang til Gødning.

Vor Nabo, Jakob Baastrup, havde i min Barndom i nogle Aar Raps lige uden for vort Hjem, og naar Tiden var inde til Tærskning, blev der holdt „Rapskill“, det vil sige Rapstærskning.

Allerede Forberedelserne var en Begivenhed. Naar Rapsen er moden falder Frøene grumme let af. Den kan derfor ikke høstes med Le og Høstkroge, men maa skæres af med Segl, som til det Brug blev kaldt „Rapsknyw“. Den blev skaaret haandfuldvis nogle Dage før Tærskningen og ikke bundet op, men forsigtigt lagt i smaa Hobe i lange Rader. — Paa en passende og velbeliggende jævn Plads, som stødte umiddelbart op til „Rapsintet“, blev der lagt et jævnt Lag Langhalm til Underlag for Rapssejlet. Dette bestod af en ca. 20×20 Alen stor Flade, sammensyet af stærkt Sejldug, som ved Siderne var forsynet med et ca. 1½ Alen højt Yderhegn ogsaa af Sejldug. Det hele var stramt udspændt mellem nedrammede Pæle, som maatte stives af med Barduner. Det maatte være kyndige Folk, der stillede Sejlet op, for at det kunde være i fuldkommen Orden til næste Dag, naar Tærskningen skulde begynde. Bare det saa vilde blive Tørvej og helst Solskin!

Jo, heldigvis! Solen skinnede fra Morgenstunden af. De „indbudte“ mødte med godt Humør i Gaarden, og efter at have indtaget en god „Dowe“ og ekstra et Par Snapse og maaske en „bette Swot“ gik Turen til Rapsagrene. — Forrest en 5—6 „Rapsleie“, hver forspændt med kun en Hest uden Kusk, men med en Rytter, der-

næst et Par Mand med Forke til at læsse Rapsen paa Slæderne, saa en halv Snes Tærskere med deres Plejle og sidst en 3—4 Mand med Forke og River til at skaffe Rapsen ind paa Sejlet og „Halmen“ ud af det. I Spidsen af Toget gik Spillemanden og gav af og til et „Nummer“. Bagerst fulgte vi Drengene som interesserede og glade Tilskuere.

Ankomne til Pladsen blev der til hver Slæde udleveret et Sejl, som kunde dække Slæden og hvorpaa Rapsen blev lagt for at de Frø, der faldt af, ikke skulde spildes. Saa blev de sendt ud i Marken for at hente Rapsen. Meget forsigtigt maatte Forkemændene løfte Rapsen op paa Slædens Sejl for ikke at ryste Frøene af, og naar der var Læs, gik det af samme Grund langsomt hen til Tærskelpladsen. Her var alt imens gjort parat til at modtage det første Læs. Alle var paa Plads. Et Par stærke Mænd løftede Sejlet fra Slæden og hev Indholdet over paa Tærskesejlet, hvor det bredtes ud. Spillemanden stemte op med en munter Marsch, og Tærskerne svang Plejlerne i Takt til Melodien. Naar Slæden var tømt og Sejlet atter anbragt paa den gik det tilbage til Marken i rask Trav — nu var der jo ingen Fære for at spilde Frøene —, men den næste Slæde indtog straks Pladsen, og nu gik Arbejdet rask fra Haanden under Spøg og Latter. Spillemanden, Niels Rask, hængte trolig i, mens han paa det bløde Underlag forsøgte at trampe Takten med Foden og af og til nikkede med Hovedet og citerede: „Den—er—af—Krage—ge—lund“. — Efterhaanden blev der en anseelig Dyngge Frø, som fyldtes i Sække for senere at renses helt inden det skulde køres til Oliefabriken. Men endnu raskere voksede „Halmdyngen“ udenfor Sejlet; i den tumlede vi Drengene os lystigt, og det var især morsomt, naar en kunde blive dækket til, saa han prustende og nysende havde Besvær med at kravle ud af Dyngen. — Ved Nitiden om Formiddagen kom Konen og Piger med Mellemmad, og i Løbet af en halv Times Tid forsvandt Rullepøsemad, Faarelaarsmad, Ostemad m. m., idet det ene Stykke efter det andet sattes til Livs og skylledes ned med Snapse og Øl af det flittige Mandskab, selv Spillemanden havde Ferie og fik sin Part med. Men snart var Maaltidet forbi, og der toges igen fat med fornyet Energi, indtil Middagsmaden skulde indtages. Om Eftermiddagen fortsattes der til Marken var ryddet, en Mængde Sække fyldt med dejligt Frø, og hele Bjerge af „Halm“ taarnede sig op udenfor Sejlet.

Den lange Arbejdsdag (ikke 8 Timer) kunde nok give trætte Lemmer, men alt gik med Iver, Liv og Lyst, og ingen regnede Trætheden. Var der lidt Værk i Lemmerne, glemtes det snart ved det veldækkede Aftensbord, der ventede dem, naar de med Musik og Sang holdt deres Indtog i Gaarden; det blev sent, inden de den Aften gik hver til sit.

Dog, for vi Drengene var det bedste endnu tilbage. Som før bemærket havde „Halmen“ ingen Værdi, og naar Sejlet var fjernet, og der efter nogle Dages Forløb var ryddet op paa Pladsen, skulde det hele brændes, det var den letteste Maade at blive det kvit paa. For at Folk ikke skulde tro, at der var Ildebrand, skulde det bekendt-

gøres, naar Afbrændingen skulde finde Sted. Men endelig kom Dagen. Det var vel nok en Begivenhed! Et spændende Øjeblik var det, naar „Svovlstikken“ blev strøget paa Bukselaaret, og Dyngen antændtes i Vindsiden. Smaa Flammer slikkede frygtsomt opad Stænglerne, men snart forenede de sig med andre og ved fælles Kræfter bredte de sig til Siderne og snoede sig opad Dyngen. Snart hvislede og bragede de, saa det blev et mægtigt Baal, hvis Røg og Flammer kunde ses viden om. Mændene gik med lange Forke og rodede op i Baalet og smed de yderste Dele ind paa Midten for, at alt kunde blive brændt, og snart var ikke andet tilbage end den glødende Aske. Men Jorden var bleven saa gloende hed, at vi Dagen efter med stor Tilfredshed kunde konstatere, at den endnu var varm under Asken.

I Krigsaaret 1864 maatte „Halmen“ efter Ordre fra Tyskerne ikke brændes. De var vel bange for, at et saadant Blus kunde være et aftalt Tegn til den danske Hær.

Thøger Jensen.

Minder fra de gamle Gaarde.

Fra Fruering.

Fra Sognefoged, Dannebrogsmænd Ditlev Pedersens og Hustru Anne Margrethes (Datter af Gaardmand Jens Berntsen og Hustru, Dørup) Hjem i Fruering (1846—85).

Det var et godt Hjem, de to byggede, der var Flid og Nøjsomhed og Guds frygt til Huse, og Orden ude og inde.

Hver Søndag Morgen blev Gaarden fejlet, saa der var pænt, naar Vogne kom med Kirkefolk i Gaarde for at faa spændt fra. Efter Gudstjenesten var de kørende inde at faa Kaffe og faa en Snak, det var altid hyggeligt. (Bedstefars Gaard er Nabo til Præstegaarden).

Hver Søndag kom gamle Lærer Thøgersen ind til Bedstefader og fik en Bitterdrøm før han gik i Præstegaarden efter Præsten. Flasken med Bitterdrømmer i stod altid paa Hylden i Chatollet.

Bedstemoder havde det hyggeligt og pænt, Gulvet i Dagligstuen (Folkestuen) blev skuret hver Lørdag Aften, og saa blev der strøet Sand; der skulde Øvelse til at strø Sandet, saa det kunde blive pænt.

Faster Ane Mette fortæller, at en Gang omkring ved 1870, da de skulde bage til Jul, var der saa meget Sne, at de ikke kunde komme over i det østre Hus, hvor Bageovnen var; de havde en Mand til at kaste Sne, men han blev ikke færdig den Dag, det føg fuld efter som han kom frem, saa maatte de gaa en lang Omvej for at komme over i Huset. Da de saa havde bagt, maatte de selv bringe Sigtebrød rundt til Smaafolk, de plejede ellers selv at komme efter Brødene og andet godt, men kunde ikke for Sne.

Der boede her paa Virring Mark en prægtig gammel Mand (P. Jakobsen) nu er han død, han tjente hos Bedstefaders i 7 Aar; han fortalte at naar Bedstemoder og Bedstefader kørte i Byen og var kommen til Sæde i Vognen, sagde Bedstefader altid: »Saa i Guds Navn«, og det var ikke Mundsvejr, men kom fra et ærligt, kristent Hjerte. Bedstefader var en stout Bondemand, en Hædersmand i dette Ords rette Betydning, en Mand som mange søgte Raad hos. I den Tid Provst Sevel var Præst i Fruering, kom han næsten daglig op til Bedstefaders, de var Naboer og rigtige gode Venner. Hjemmet var meget gæstfrit. Bedstefader var Enkemand, da han blev gift med Bedstemoder; der var ingen Børn i hans første Ægteskab, men nogle Stedbørn, og det er rørende at læse gamle Breve, (hvoraf nogle findes i Slægten) hvori Stedbørnene tolker deres Tak til de to der var dem i Faders og Moders Sted.

Bedstefader døde 1885. Bedstemoder levede 23 Aar efter Bedstefader, hun levede ogsaa et rigt Liv i sin Enkestand. Bedstemoder var meget flittig, jeg har aldrig set hende ledig, hun strikkede meget, og meget fint og aldrig har jeg hørt Bedstemoder sige noget ondt om andre Mennesker, altid kunde hun undskylde, naar nogen vilde føre Sladder. Bedstemoder sa' altid og rystede lidt paa Hovedet: »Aa, det passe it!« saa blev der ikke talt mere om det.

Bedstemoder har fortalt, at under Krigen frygtede man for, at der skulde staa et Slag omkring ved Fruering, og Koner og Børn skulde saa ned

i Præstens Kælder for at være skærmet, men det blev heldigvis ikke til noget med det.

Bedstemoder fortalte ogsaa, at under Krigen lejrede Soldaterne sig i hele Stuehuset, tog Halm ind at ligge i, Pigerne maatte være i Sovekammeret om Natten, de kunde ikke være andre Steder. Soldaterne havde Respekt for Bedstefader, han var jo stor og kraftig.

Virring, Januar 1934.

Sanne Dam.

Sognefoged Peder Rasmussen, Jexen.

Den gamle Sognefoged i Jexen, min Oldefar, har jeg altid set op til med den mest uskrømede Højagtelse. Jeg har jo aldrig kendt ham, men Bedstemor fortalte om ham, saa jeg ikke glemmer det. Det var da en Glæde mere ved Slægtsbogen i 1926 at finde en udførligere Skildring af ham. Men der var dengang ingen Omtale fra Aviserne af hans Død, jeg søgte derfor efter den og har fundet følgende.

Skanderborg Amts Avis skriver i sit Nummer for 28. Aug. 1906:

Efter omtrent tre Aars Sygeleje er fhv. Gaardejer P. Rasmussen i Jexen afgaaet ved Døden her i Byen i en Alder af 83 Aar. Afdøde var en i mange Henseender ejendommelig Personlighed, en idealistisk Natur med et let bevægeligt Sind, med ædel Begejstring for alt smukt og godt og med glødende Harme mod alt, hvad han ansaa for Uret. P. Rasmussen opnaede, hvad kun times de færreste, at hans Navn en Gang var kendt af hvert Menneske i Landet og nævntes med Ærbødighed og Beundring, de Tusinder af Venstrehjem Landet over. Det var i de Dage, da daværende Herredsfoged Thiele satte P. Rasmussen i Arrest, fordi han nægtede at foretage Skatteudpantning, som han ansaa for ulovlig.

Den Dag han løslodes, modtoges han paa Torvet af Hundreder af Mennesker, der hyldede ham med den største Begejstring. Og Sammenkomsten formede sig som en stor politisk Fest med Taler af flere af Venstres Førere. (Om denne Fest se Slægtsbogen 1926. S. 231.)

Sin Interesse for det offentlige Livs Anliggender og navnlig for Politik bevarede han usvækket til det sidste.

»Aarhus Amtstidende« for 29. Aug. 1906 bragte ogsaa en Udtalelse om P. Rasmussens Død — nærmest ved at referere til »Skanderborg Amts Avis« — og jeg erindrer, at jeg engang hos Bedsteforældrene ogsaa saa en anden Nekrolog end de to nævnte over P. R. — men nu da den skulde bruges, har jeg ikke kunnet finde den. Men jeg mindes et af dens Udtryk, »P. R. var en glødende Demokrat«.

I denne Forbindelse kan ogsaa nævnes, hvad jeg har fundet i en Bog, der hedder: »Gammelet og nyt fra Regensen« for Side 131: En Aften havde nogle radikale Alumner sendt et Sympatitelegram til Sognefoged Rasmussen-Jexen, som havde nægtet at udpante for de provisoriske Skatter. Telegrammet kom i Aviserne og Stipendiebestyrelsen røfledede saa Underskriverne af, bl. a. som følger: »Det stemmer ikke med Alumnernes Stilling som de, der modtager Statens Understøttelse for at uddanne sig til at virke i Statens eller det offentliges Tjeneste, at udtale Billigelse af en Embedsmands Opsæt-sighed mod Loven og de ham paahvilende Pligter«; lignende Tilfælde vilde for Fremtiden medføre Tab af Stipendiet.

Jens Jelsbak.

Slægts-Registret.

Ægteskab og Fødsler.

II. Meldballe-Slægten.

- Side 70, A, 12, c3. Kaj Steen Blicher Pedersen og Hustru Jenny, f. Jensen, Aarhus.
Børn: I. Werner Steen Blicher Pedersen, f. 11. Juli 1933.
- » 80, B, c, 2. Hakon Nielsen og Hustru Rasmine Katrine, f. Lauesen.
Børn: I. Svend Erik Nielsen, f. 25. December 1927.
II. Karen Margrethe Nielsen, f. 22. Februar 1930.
- » 83, B, 2, a3. Søren Hauberg og Hustru Elna, f. Nielsen, Mjesing.
Barn: III. Jens Nielsen Hauberg, f. 24. Juli 1933.
- » 83, B, 2, a4. Kristen Hauberg og Hustru Bertha, f. Pedersen, Gjesinggaard.
Barn: I. Anders Hauberg, f. 7. April 1933.
- » 92, g 1. Aksel Bønneland Gammelgaard, gift 24. Marts 1934 med Agnete Olsen, f. 17. August 1912, D. af Skomager Carl Olsen og Hustru Maren, f. Nielsen, Aarhus.

III. Thøger-Slægten.

- Side 162, I, 7, e. Vejmand Søren Munk og Hustru Margrethe, f. Sørensen.
Barn: e3. Søren Peter Munk, f. 16. Januar 1933.
- » 162 I, 7, f. Poul P. Sørensen og Hustru Edith, f. Nielsen.
Barn: f1. Ole Sørensen, f. 9. September 1933.
- » 163 I, 8, a. Overlærer Heydorn Jakobsen og Hustru Erna Sigrid, f. Jensen.
Børn: a1. Ida Heydorn Jakobsen, f. 16. December 1928.
a2. Kai Heydorn Jakobsen, f. 10. Marts 1931.
- » 167, J, 1, d. Distriktsbestyrer J. C. Pedersen og Hustru Thora A. M. Overgaard.
Barn: d1. Anna Margit Mathilde Overgaard Pedersen, f. 29. August 1933.

IV. Jensen-Slægten.

- Side 195, D, 3, a1. Poul Haugaard, Rungsted, Trafikassistent ved Statsbanerne, viedes 2. Februar 1933 i Søllerød Kirke til Frk. Aase Hjelmberg, D. af Kommunekasserer Hjelmberg, Holte, f. 20. August 1908.
- » 199, 6 e. Johannes Pedersen og Hustru Sine, f. Jensen, Stjær.
Børn: e2. Egon Haugaard Pedersen, f. 13. Juli 1927.
- » 214, a 1. Agnes Gall, Fruering, gift den 20. Juli 1933 med Forpagter Arne Kærgaard, Fruering Præstegaard, f. 6. Oktober 1904, S. af Gdr. Kærgaard og Hustru, Harmingdal v. Silkeborg.

- Side 215, f. Sigurd Ditlevsen og Hustru Karoline, f. Povlsen, »Bukballe«, Ustrup.
Børn: f3. Else Ditlevsen, f. 17. Juni 1929.
- » 215, G, d. Martinus Ditlevsen, gift II 26. Juni 1926 med Agnete Basse, D. af Grd. Sejr Basse, Blegind pr. Hørning.
Barn: Agnes Ditlevsen, f. 9. Maj 1927.
- » 217, b. Peder Ditlev Pedersen og Hustru Karen, f. Laur-
sen, Gram Mark.
Børn: b2. Martin Gunnar Pedersen, f. 23. April 1928.

V. Rasmussen-Slægten.

- » 271, D, 6, e. Aage Stevns, gift 22. Februar 1930 med Inger Bendtsen, f. 1. August 1907, D. af Købmand Poul Bendtsen og Hustru Thyra, f. Helms af Ruds-Vedby.
Børn: e1. Birgitte Marie Stevns, f. 2. December 1930.
e2. Inger Johanne Stevns, f. 15. Marts 1932.
e3. Poul Stevns, f. 13. Oktober 1933.
- » 271, D, 6, f. Folmer Stevns, gift 15. Marts 1930 med Gertrud Kirstine Whittard Hiort, f. 17. Marts 1904, D. af Redaktør Koefod Hiort og H. Ellen Emilie Ann, f. Whittard Dalberg. Værkfører og Medinteressent i I/S »Sindal Møbelfabrik« fra 1933.
Barn: Harriet Stevns, f. 1. Marts 1931.
- » 287, E, 1, d. Ellen Sofie Rasmussen gift 9. Maj 1931 med Hermann Hornbostel, som har et Mekanikerværksted i Müden, Kreis Celle i Hannover.
- » 288, E, 1, a. Søren Halfdan Rasmussen og Hustru Eva, f. Hedemand.
Børn: a4. Jens Erik Rasmussen, f. 25. Januar 1927.
a5. Anna Rasmussen, f. 26. August 1928.
- » 288, E, 1, b. Helge Rasmussen og Hustru Hertha, f. Fisker.
Børn: b5. Bent Rasmussen, f. 3. Januar 1927.
- » 288, E, 1, c. Holger Rasmussen og Hustru Anna, f. Laugesen.
Børn: c2. Per Rasmussen, f. 18. Februar 1933.
- » 288, E, 2, a. Knud Erling Rasmussen og Hustru Anna Kathrine, f. Hansen, bor i Asminderup.
Barn: a2. Anna Marie Rasmussen, f. 11. December 1933.

Dødsfald.

I. Overgaard-Slægten.

- Side 43, C 7. Købmand Jens Overgaard, Skanderborg, døde pludselig Søndag den 2. Juli 1933.

Ved hans Død skrev »Aarhus Amtstid.«:

»Købmand Jens Overgaard og Hustru havde ved 7 $\frac{1}{2}$ -Tiden Søndag Morgen forladt deres Hjem paa Adelgade for at gaa til Banegaarden. De vilde deltage i en Udflugt, som Statsbanerne havde arrangeret til Gl. Estrup og Grenaa. Overgaard følte sig noget utilpas paa Vejen til Stationen og hvilede sig lidt i Ventesalen, inden han steg ind i Toget. Da han var kommet ind i Kupéen blev han pludselig grebet af et Ildebefindende og segnede om.

Der blev fra Stationen øjeblikkelig tilkaldt Læge; men der var intet at udrette, Døden var straks indtraadt ved et Hjerteslag.

Overgaard blev baaret ind i Ventesalen og umiddelbart efter kørt til Amtssygehusets Kapel. Begivenheden kastede naturligvis en mørk Skygge over Udflugten.

Jens Overgaard, der blev 66 Aar, var en af Byens gode Borgere, dygtig, flink og tjenstvillig som faa, og Budskabet om hans hans bratte Død gjorde et stærkt Indtryk, da det spredtes over Byen; Flagene blev overalt hejst paa halv Stang. J. O. interesserede sig stærkt for det offentlige Livs Anliggender, og tog gennem mange Aar stærkt Del i Byens Foreningsliv. Han havde i en Valgperiode Sæde i Byraadet, stiftede i sin Tid sammen med Læge Hindhede Afholdsselskabet »Det blaa Baand«, og var Medlem af Bestyrelsen for Handels- og Landbrugsbanken i Skanderborg siden Bankens Oprettelse.

Personlig var han en elskværdig og hjælpsom Mand, retlinet og usnobbet i al sin Færd.«

»Skanderborg Amtsavis«:

»Der kunde maaske være noget gammeldags ved Jens Overgaard, men det var altsammen af det gode. Egenskaber som Flid, Nøjsomhed og en ubestikkelig Hæderlighed var for ham blevet en selvfølgelig Del af Tilværelsen, og derfor vil Byen ogsaa ved hans Død begræde Tabet af en god og brav Borger, hvis Bortgang efterlader et smerteligt Savn«.

Jordefærden foregik under overordentligt stor Deltagelse paa Slotskirkegaarden. Kapellet var smukt pyntet og der var et Utal af Kranse, bl. a. fra Adslevslægtens Udvalg, af hvilket Jens Overgaard var Medlem. To Afholdsbannere — fra Skanderborg Afholdsforening og Det blaa Baands Skanderborgafdeling — paraderede ved Kisten. Pastor Blinkenberg holdt en smuk Tale, som gengives andetsteds i Aarbogen. Bestyrelsen for Handels- og Landbrugsbanken bar Kisten til Gravkapellet paa Kirkegaarden.

I sit Testamente havde Jens Overgaard betænkt Haandværkerforeningens Alderdomshjem med 1000 Kr. og Handelsforeningen med 500 Kr. Fru Overgaard har skænket Skanderborg Slotskirke et Beløb til Indkøb af Stole til Kapellet.

II. Meldballe-Slægten.

Side 97, 2, a. Skrædermester M. Mortensen, København, døde som meddelt i Aarbogen i Fjor i Efteraaret 1932.

Skrædermester Morten Mortensen, hvem vi kaldte Fætter Morten, havde et sjældent Humør. Han levede et lykkeligt Familieliv og var en god Fader for sine Børn. Sin gode Forretning afstod han efter at være blevet ramt af en Lammelse i venstre Side.

Blandt Slægten i København var han meget afholdt. Trods sin Sygdom havde han øltid en Spøg paa Læben. Sin Lidelse bar han med en sjælden Taalmodighed. Naar han besøgte Hr. og Fru Hansen, f. Overgaard, underholdt vi os gerne med et lille Spil Kort.

Mortensen ligger begravet paa Solbjerg Kirkegaard i København. Ved Jordefærden stod 8 Mand Vagt ved hans Kiste, og Malermester Randa sang ved Baaren.

Ane Stine Sørensen.

» 98, e. Skrædermester Anders Peter Mortensen døde den 14. Januar 1933 paa Aarhus Kommunehospital efter at han med Mellemrum havde været syg et Aars Tid.

Ved hans Død skrev »Dansk Good-Templar«:

»Med den afdøde er en af I. O. G. T.s ældste og mest trofaste Medlemmer i Aarhus gaaet bort. Han havde været Medlem i ca. 40 Aar. — Hans venlige Sindelag, hans Forstaaelse af Mennesker og hans betydelige administrative Evner gjorde ham snart til Logens Leder, og enten han var Ø. T. eller ikke, var han og Logen uadskillelige Begreber. Hans Død er derfor et stort Savn for Logen og Ordenen i Aarhus. Han var en af de Personligheder, der vanskeligt kan erstattes.

Han og hans Hustru lod altid deres Hjem staa aabent for Ordensfæller.

Bisættelsen fandt Sted den 16. Januar 1933. I Hospitalskapellet talte Redaktør Larsen-Ledet. Han skildrede Mortensen som den gode og tro Tjener, der — redelig, hjælpsom, opofrende og beskeden i al sin Fæd — betragtede dette Liv som en Forberedelse til det næste og derfor nu utvivlsomt var gaaet ind til sin Herres Glæde.

Jordfæstelsen fandt Sted fra nordre Kapel under meget stor Deltagelse. I Kapellet talte Pastor P. Høgsted, som bl. a. udtalte: Man har Ret til at sige, at Mortensen stillede sig i det godes Tjeneste. Han var et Menneske, der paa sin egen stilfærdige Maade ønskede at øve Ret og Skel til alle Sider. Trofasthed var et Karaktertræk hos ham. Blev han betroet en Opgave, saa løste han den med sjælden Redelighed. Det gav sig bl. a. Udtryk i hans Arbejde for Afholdssagen. Hvad han her har betydet for sine Omgivelser er værd at sige Tak for. — Men denne store Sag var jo ikke det eneste, der havde

Skrådermester A. P. Mortensen.

hans Hjerte. Han havde Øjet aabent for de Værdier, der skjuler sig for det tankeløse Menneske. Det Liv, han nu er gaaet ind til, var ikke for ham en fremmed Verden.

Vi er mange, der siger Tak, fordi vi lærte denne gode, retsindige Mand at kende.«

Side 79, B, 1, c. A n e M a r i e M a d s e n, gift med Hans Chr. Lauesen, nu Bakkehuset, Ormslev, døde 26. August 1933.

» 81, f. Fhv. Mejeribestyrer R a s m u s S. M a d s e n, Drustrup pr. Tu-reby, Sydsjælland, afgik pludselig ved Døden den 28. August 1933, 55 Aar gl.

Ved hans Død skrev »Næstved Tidende«:

»Det er en sjælden dygtig og afholdt Mand, som her er gaaet bort. Mejeribestyrer Madsen, der var født paa Aarhus-egnen, har i henved 30 Aar haft sin Virke paa Dalbyegnen, hvortil han kom i 1902, da han fik Ansættelse som Mejeribestyrer paa Druebro. Gennem de mange Aar, han virkede ved Mejeriet, lærte Andelshaverne at sætte stor Pris paa ham, og det

var med Beklagelse, at man for et Aars Tid siden maatte tage Afsked med den afholdte Bestyrer paa Grund af hans vaklende Helbred.

I sine unge Aar havde Madsen været Elev paa Frederiksborg Højskole, og dette Ophold prægede ham for Livet. Han var stærkt interesseret i Kirkens og Skolens Forhold, og havde siden 1910 været Medlem af Menighedsraadet, deraf Formand siden sidste Valg. Endvidere var han fra 1902 til sin Død Regnskabsfører i Brugsforeningen.

Mejeribestyrer Madsen efterlader sig Hustru og 5 voksne Børn, hvoraf de 4 er gift.

Side 89, B, 8. A n e K a t h r i n e G a m m e l g a a r d, f. Rasmussen, Enke efter Niels Sørensen Gammelgaard, Galten, døde den 23. Marts 1934 efter nogen Tids Sygeleje.

Paa Bedstemoders 77 Aars Fødselsdag den 24. Marts var det vor Tanke, at vi vilde samles hos hende, og det gjorde vi ogsaa, men — for at føre hende i Kapellet.

Før vi bar Bedstemor ud, sang vi: »Jeg er træt og gaar til Ro«, hvilken Salme passede saare godt. Efter Mors Død for ca. ½ Aar siden sagde Bedstemor en Dag til mig, at hun savnede Mor. »Men dette her kan da ikke vare længe«, og det sagde hun paa en saadan Maade, at jeg forstod, at hun haabede det maatte gaa saadan. Ikke fordi hun savnede Interesse for vi andre, men fordi hun nu var træt bl. a. af Sukkersygen, som hun havde været plaget af i ca. 14 Aar.

Som nævnt i Slægtsbogen havde Bedstemor en travl Arbejdsdag bag sig sammen med Bedstefar. Efter hans Død i 1907 fortsatte hun ved Morbror Søren Hjelpe Nørregaards Drift. Imidlertid havde vi den Sorg, at en Rygmarvslidelse, som han led af, langsomt forværrede sig, saa han de sidste Aar ikke kunde gaa, men stadig maatte hjælpes.

Denne Hjelpe blev paa den smukkeste Maade ydet ham af Moster Rasmine, der ogsaa nu har ydet Bedstemor sin Hjelpe. I Oktober 1913, ca. 1 Aar før Morbror Søren Hjelpe Død, solgte Bedstemor Nørregaard paa nær en lille Del af Jorden, hvorpaa hun lod bygge en pæn Landejendom »Solvang«. Bedstemor og Rasmine havde her mere end rigeligt Arbejde, og tilsidst blev det for strængt for dem, og i Oktober 1928 solgte Bedstemor »Solvang«. De blev dog boende i den øverste Etage, hvor det ved Fødselsdagsfester og lign. kneb at skaffe Plads til Børn, Børnebørn og Børnebørnsbørn; men vi kom der altid glade, thi Bedstemor forstod at være Værtinde, og havde altid milde og kærlige Ord at sige os. Som den ældste af Børnebørnene har jeg jo haft bedst Lejlighed til at gæste Bedstefar og Bedstemor, og det var gode Dage, naar jeg i Skoleferien kunde være paa Nørregaard, og hjælpe Morbror Marinus med at passe Køerne eller kunde være med Morbror Søren paa hans Ture med »Den gamle røde« og Giggen.

Der var Fred og Arbejdsro paa Nørregaard. Bedstemor var en god Madmor, og var iøvrigt meget omhyggelig for de Mennesker, der var i hendes Tjeneste. De kunde af hende lære meget af, hvad man forstaar ved Takt, Finfølelse og Ansvarsfølelse. I de alvorlige Stunder tabte Bedstemor ikke Fatningen, og det er rigtigt som P. Jensen, Harlev, sagde ved Begravelsen, at det var fordi hun troede paa, at der er en styrende Gud bag-ved alt som sker.

Af Bedstemors Søkende er nu kun Jens Rasmussen tilbage. Trods sine 81 Aar var han dog rejst herover fra Nyborg for at være med ved sin Søsters Baare.

Viggo N. G. Schriver.

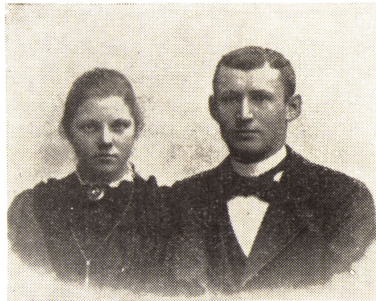
Side 90, B, 8 a. Sygeplejerske Kirstine Gammelgaard Schriver, Galten, døde den 22. September 1933.

Under en Epidemi blev Mor angrebet af Tyfus og var i 1½ Maaned meget syg og lidende. Efter at en Bedring var indtraadt, og vi mente, at den værste Fare var overstaet, stødte pludseligt en Blodprop til og forårsagede Døden.

Mor havde i ca. 30 Aar været Enke, idet Far i en Alder af 27 Aar døde, netop som han havde faaet sin Muremesterforretning i god Gænge. Far, der jo ogsaa var fra Galten, havde tjent paa Landet i et Par Aar og kom derefter i Murerlære -- sidst i Aarhus, hvor han ogsaa arbejdede som Svend nogle faa Aar, forinden han fik Borgerskab.

Forbindelsen mellem Aarhus og Galten var jo dengang ikke saa god. Om Vinteren maatte man benytte Dagvognen til Klank eller Toget til Brabrand og saa gaa Resten af Vejen. Men mens Mor var i Galten (og en Tid i Skørring) tog Far mange Gange Turen derud, selvom den ikke udadtil var nogen tvingende Nødvendighed.

Mor holdt altid Fars Minde højt i Ære og var, som han, meget energisk i sit Arbejde. I ca. 5 Aar havde Mor et Mejeriudsalg i Aarhus og derefter i ca. 4 Aar en Forretning for Legetøj og Galanterivarer. Denne gik daarligt, og efter en Tid at have været Husbestyrerinde paa en Gaard i Stjær besluttede Mor sig til at lære Sygepleje, hvilket muliggjordes derved, at Moster Marie og Onkel Jens (Overgaard-Slægten, Side 35, 2, a) tog sig godt og kærligt af mig, saaledes, at Mor med Sindsro kunde tage fat paa Uddannelsen, der foregik paa Ørsted Amtsygehus og den jydsk Fødselsanstalt.

*Kirstine G. Schriver og
Niels Schriver Jørgensen.*

September 1912 tiltraadte Mor Pladsen som Forenings-sygeplejerske i Harlev-Framlev, hvor hun virkede til 1920, da der blev Plads ledig i hendes Fødeby, Galten.

De stedlige Blade skrev efter Mors Død venligt om hende, saaledes »Silkeborg Avis« bl. a.: — Gennem de mange Aar har hun vundet sig mange Venner ved sin Dygtighed og Trofasthed. Fru Schriver vil selvsagt blive mindet af mange og savnet af flere, der er kommet til at paaskønne hendes store Hjælpsomhed og redelige Færd. I Sommeren 1932 overrakte Dronningen hende Fortjenstmedaillen i Sølv, og Fru Schriver har beklædt flere Hverv indenfor Kommunen, bl. a. som Medlem af Hjælpekassens Bestyrelse og af Værgeraadet —. Efter Begravelsen skrev »Aarhus Amtstid.« og »Stiftstid.« om Mors Sygdom og Død: — Der var til Begravelsen mødt mange Beboere baade fra Harlev og Galten. Sognepræst H. P. Christensen, Harlev, talte smukt om afdøde, som Præsten personlig kendte — »Hvor der er Vilje bliver der ogsaa Vej«. For 30 Aar siden blev Kirstine Schriver Enke og sad alene med sin Dreng, men hun tog fat, thi hun vilde igennem. Derfor uddannede hun sig som Sygeplejerske. Hun sparede ikke sig selv. Vi mindes hende fra »spansk-Syge-Perioden«, hvor hun satte alle Kræfter ind. Hun var utrættelig i sin Gerning og faldt paa sin Post. Vi tænker paa et andet Ord som lyder: Hun gjorde hvad hun kunde og vandt ogsaa det der skal vindes — sig selv for Evigheden.

Viggo Schriver.

Side 132, G, 3. Søren Schou's Enke Birgitte Schou, f. Seiersen, Jeksen, døde den 15. Marts 1934.

III. Thøger-Slægten.

- » 147, D, 2. Søren Rasmussens Enke Marie Rasmussen, døde den 16. Juli 1933.

Ved hendes Død skrev »Kalø Vig Adresseav.«:

»Efter 8 Dages Sygeleje i en Alder af 84½ Aar er en af Følle Bys gode Kvinder, nemlig Enke Ellen Marie Rasmussen, som i 27 Aar sammen med sin eneste Datter har haft sit Hjem hos Lærer Thøger Jensen, Døruplund, afgaaet ved Døden. Afdøde som var Enke efter Søren Rasmussen, Gram, var en ualmindelig god og afholdt Kvinde, som alle, hun kom i Berøring med, vil mindes med den største Ærbødighed». S. M.

Marie Rasmussen begravedes den 21. Juli ved hendes Mands Side paa Skanderup Kirkegaard. Mange Venner fra Følle fulgte hende paa den sidste Rejse, og ved Kirken stødte en Del Slægtninge og Venner fra Skanderborg-Eggen til. — Pastor Christensen talte over hende i Kirken, og Lærer Thøger Jensen takkede ved Graven for al Godhed og Venlighed mod hende, mens hun levede og for Opmærksomheden nu ved hendes Død.

- » 159, I, 2. Rasmus Møller Lunds Enke Karen, f. Jensen, Ingerslev, døde den 10. September 1933.

Karen Jensen var i mange Aar svagelig, men i de senere Aar mere rask, saa hun baade kunde passe sit Hus og pleje sin Mand i hans sidste noget svagelige Leveaar, indtil han døde 31. Januar 1924. — Karen og hendes eneste Datter Birgitte, der har været svagelig i mange Aar, boede saa alene i Huset, hvis Jord blev bortforpagtet, og hjalp hinanden paa bedste Maade. 15. Februar 1928 faldt Karen og beskadigede Hoften, og skønt hun laa paa Aarhus Amtssygehus til Slutningen af November, blev hun ikke ikke helbredet saa vidt, at hun kunde være oppe, og hun laa i Sengen i 5½ Aar til sin Død.

— Heldigvis var Birgitte saa nogenlunde rask, at hun med nogen fremmed Hjælp af Sygeplejerske og andre kunde pleje hende. De to levede saa deres ensomme, stille Liv i det gamle Hjem og var glade og taknemmelige, naar nogen kom til dem. Størst var Glæden, naar hendes Søn Lærer Ole Johan Lund kom hjem fra Trunderup paa Fyn med Hustru og tre flinke Dreng og en sød lille Pige. Naar de sang de kendte Salmer og Sange for Bedstemoder, og hun saa deres barnefriske Ansigter med det glade Smil, var det rigtig Fest for hende. — Ole Johan og hendes trofaste Stedsøn, Skibsfører Kr. Kristensen fra Silkeborg, naaede ogsaa at komme hjem til hende, før hun sidste Gang lukkede sine Øjne. Siden den Dag var hun rolig og gik med Smil i Døden.

Baade hun og R. Møller Lund var flittige, stræbsomme og gode Mennesker, og de naaede ogsaa paa deres gamle Dage at se Frugter af deres Stræben. Th. J.

Begravelsen foregik fra Thiset Kirke under stor Deltagelse. Pastor Balslev og Soldatermissionær Anton Jensen, Viborg, talte i Kirken.

VI. Sørensen-Slægten.

- » 298, C, 1. Pastor M. Jensens Hustru Petrea Bolette, f. Petersen, Kjeldby, Møen, døde 6. Juli 1933.

Ved hendes Død skrev »Møns Dagbl.«:

»Fru Pastor Jensen, Keldby, afgik i Morges ved Døden paa Sygehuset i Stege, hvor hun har ligget en halv Snes Dage efter

først at have ligget syg hjemme et Stykke Tid. Man har længe været klar over, at det bar mod Døden. Fru Jensen har ikke været rask siden Ægteparrets sidste Barn, Sønnen, døde. Det Slag var saa haardt, at det slog hende ned. — Fru Jensen var dygtig til at føre sit Hus, men havde ogsaa mange andre gode Interesser. Særlig var hun, som bekendt, ivrig for Afholdssagen, hvormod hendes mange Artikler her i Bladet har vidnet; men ogsaa Kvindesagen og den sønderjydske Sag havde hendes varme Interesse.«

Det forundtes min Hustru og mig at leve med hinanden i 38 Aar, i hvilke hun var mig en trofast Støtte i alle Livets Forhold og en herlig Moder for vore to Børn, der begge gik forud for hende ind bag Dødens Forhæng, og da Døden kom til hende, gik hun med et Smil »ind til sin Herres Glæde«. Velsignet være hendes Minde!

M. Jensen.

Rettelser og Tilføjelser.

III. Thøger-Slægten.

- Side 144, A, 1. Lærer S. Jakobsen bor nu Nørregade 33, Nørresundby.
 » 151, E, 3. Slagter Peder Møller, Taastrup, fyldte 70 Aar 27. Maj 1933. Han har boet i Taastrup over 40 Aar, og har der stiftet den lokale Afholdsforening.

IV. Jensen-Slægten.

- » 196, e 1. Gunnar Haugaard, Aaby, tog Juni 1933 Studentereksamen (klassisk-sproglig) paa Aarhus Kathedralskole. Studerer Theologi.
 » 211, G, 2. Peder Ditlevsens Enke Karen, f. Andersen, blev paa sin 80 Aars Fødselsdag d. 13. Oktober 1933, fejret ved en smuk Højtidelighed hos sin Søn Alfred Ditlevsen i Fruering.

V. Rasmussen-Slægten.

- » 239, f. Karl J. Jelsbak og Hustru Elisabeth, fejrede 16. Oktober 1933 deres Sølvbryllup.
 » 269. I Bryllupssangen sidste Vers, Linie 2, rettes Guddoms liv til Guddoms bli v.
 » 270, D, 6, a. Arne Stevns har oversat talrige Bøger fra Engelsk, Fransk, Svensk og Tysk. Han er literær Konsulent og Bestyrelsesmedlem for Sten Hasselbalchs Forlag.
 » 270, D, 6, c. Magnus Stevns tog Skoleembedseksamen 1933.
 » 271, 8 a. Ellen Skou, Aarhus, udlært Fotograf hos Riis-Knudsen.
 » 271, 8 b. Viggo Skou, Aarhus, tog 1932 Lærerexamen fra Gedved Seminarium 146²/₃ P. Har vikarieret i forskellige Lærerembeder, bl. a. i Nimtofte og Sall.
 » 289, E, 6, a. Kaj S. Rasmussen, cand. mag. 1933.
 » » » b. Johannes Rasmussen, Kontorist hos Landsretssagfører Sebbelov, Aarhus.
 » » » c. Karen Sofie, Realeksamen og Handelseksamen.

Side 289, E, 6. Førstelærer Bent Rasmussen i Tranebjerg, Samsø, fejrede 25 Aars Jubilæum den 1. November 1927 under stor Deltagelse af Skoledistriktets Beboere. Ved en Festlighed, der talte over 200 Deltagere, overrakte der ham et Guldur og Fru Rasmussen Sølvskeer som Paaskønnelse af deres Virksomhed i de svundne 25 Aar. De mange Taler, der blev holdt ved denne Lejlighed, var ogsaa lige saa mange Tilkendegivelser af Agtelse og Taknemmelighed.

Den 17. Maj 1932 fejrede samme Ægtepar deres Sølvbryllup sammen med deres Børn og Søkende ved en Fest i København. Ved Hjemkomsten var deres Hjem fyldt med en Mængde værdifulde Gaver.

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Fra Slægtens Hjemstavn. Af Ø.	3
Bering By. Af <i>Henrik Larsen</i>	5
Udskiftningskort over Bering By.....	15
Nogle Optegnelser om Far og Mor samt Hjemmet i Gram. Af <i>Thøger Jensen</i>	17
Navneklud, syet af Karen Pedersdatter i Adslev 1806 ..	28
Navneklud som Stamtavle. Af <i>N. P. Østergaard</i>	29
Tale ved Købmand Jens Overgaards Baare. Af Sogne- præst <i>Andr. Blinkenberg</i>	33
»Rapsgill«. Af <i>Thøger Jensen</i>	35
Minder fra de gamle Gaarde. Fra Fruering. Af <i>Sonne Dam</i>	38
Peder Rasmussen, Jexen. Af <i>J. Jelsbak</i>	39
Ægteskaber og Fødsler	40
Dødsfald.....	41
Rettelser og Tilføjelser	47

SLÆGTSMØDE

paatænkes afholdt i Skanderborg omkring Midten af September. Nærmere Meddelelse vil senere fremkomme.

INDMELDELSER

i Foreningen »Adslev-Slægten« modtages af det midlertidige Udvalg: Pens. Lærer *Thøger Jensen*, Følle pr. Rønne, og Redaktør *N. P. Østergaard*, Brabrand.

Et betydeligt Antal Indmeldelser har fundet Sted i Aarets Løb, men det gælder her som andetsteds, at »hvor Veteraner faldt, det om Rekrutter gjaldt«.

For indev. Aars Kontingent — Kr. 2,00 — faas Slægts-Aarbogen 1934.

Af Aarbogen 1933 haves endnu et Restoplæg til Kr. 2,00 pr. Expl. og af Slægtsbogen et Restoplæg a Kr. 10,00 pr. Expl.